

ISSN 2792-0798

Uluslararası
Etnopedagoji
Dergisi

International
Journal of
Ethnopedagogy

www.ethnopedagogy.com

Cilt/Vol:2 - Sayı/Issue:1

2022

ISSN: 2792-0798

Uluslararası
Etnopedagoji
Dergisi

International
Journal of
Ethnopedagogy

Yıl/Year: 2022

Cilt/Vol: 2

Sayı/Issue: 1

Web: www.ethnopedagogy.com

İmtiyaz Sahibi

Utku Kubilay ÇINAR

Editör / Editor

Doç. Dr. İkrâm ÇINAR

Dil Editörü / Language Editor

Merve BAŞKUTLU

Yayın Editörü / Publishing Editor

Mükremin DURMUŞ

Teknik Editör / Technical Editor

Mükremin DURMUŞ

Yazışma Adresi / Submission Address

e-posta / e-mail: ijoethno@gmail.com

Basım / Edition: Online

ISSN: 2792-0798

Uluslararası
Etnopedagoji
Dergisi
International
Journal of
Etnopedagoji

Yıl/Year: 2022

Cilt/Vol: 2

Sayı/Issue: 1

Uluslararası Etnopedagoji Dergisi

- Uluslararası Etnopedagoji Dergisi, uluslararası hakemli bir dergidir.
- Dergide yayımlanmak üzere gönderilen yazılar, belirtilen kurallara uygun olarak hazırlanmalıdır.
- Dergide yayımlanan makalelerin içerikleriyle ilgili her türlü yasal sorumluluk yazar(lar)a aittir.
- Uluslararası Etnopedagoji Dergisi'nde yer alan yazılardan akademik ölçünlere uygun olarak kaynak göstermek suretiyle aktarma ve alıntı yapılabilir.

International Journal of Education

- **International Journal of Education** is a journal publishes peer-reviewed studies in the fields of ethnopädagogy.
- Submitted articles should strictly follow the format of the author guidelines.
- All legal responsibilities related to the contents of the articles published in the journal belong to the author(s).
- Articles in International Journal of Ethnopädagogy can be quoted by following citation rules.

Akademik Danışma Kurulu / Academic Advisory Board

Dr. Akmatalı Alimbekov, *Kyrgyz-Turkish Manas University, Kyrgystan*

Dr. Aleksandra Gerkerova, *South Ukrainian National State Pedagogical University named after K. D. Ushinsky, Ukraine*

Dr. Ali Osman Engin, *Atatürk Üniversitesi, Türkiye*

Dr. Anna Yessengaliyeva L. N. Gumilyov *Eurasian National University, Kazakhstan*

Dr. Baki Duy, *Anadolu Üniversitesi, Türkiye*

Dr. Celal Teyyar Uğurlu, *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye*

Dr. Enise Abibullaeva, *V. I. Vernadsky Crimean Federal University, Russian Federation*

Dr. H. Bayram Kaçmazoğlu, *İnönü Üniversitesi, Türkiye*

Dr. Handan Asude Başal, *Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye*

Dr. İsmayıl Aliyev, *Naxçıvan Muallimler İnstitut, Azerbaijan*

Dr. Kamile Ün Açıkgöz, *Emekli Öğretim Üyesi*

Dr. Merve Ünal, *İnönü Üniversitesi, Türkiye*

Dr. Mesut Saçkes, *Balıkesir Üniversitesi, Türkiye*

Dr. Minara Aliyeva Çınar, *Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye*

ISSN: 2792-0798

Uluslararası
Etnopedagoji
Dergisi
International
Journal of
Ethnopedagogy

Yıl/Year: 2022

Cilt/Vol: 2

Sayı/Issue: 1

Dr. Muhamedrahim Kursabaev, *Abai Kazakh National Pedagogical University, Kazakhstan*

Dr. Muhiddin Khayruddinov, *Kırım Cumhuriyet Lisansüstü Pedagojik Eğitim Enstitüsü, Rusya*

Dr. Mustafa Kale, *Çağ Üniversitesi, Türkiye*

Dr. Namık Kemal Şahbaz, *Mersin Üniversitesi, Türkiye.*

Dr. Natalia Vladimirovna Gorbunova, *V. I. Vernadsky Crimean Federal University, Russian Federation*

Dr. Nevzat Demirci, *Mersin Üniversitesi, Türkiye*

Dr. Ömer Yılar, *Atatürk Üniversitesi, Türkiye*

Dr. Şahin Filiz, *Akdeniz Üniversitesi, Türkiye*

Dr. Yavuz Ercan Gül, *Kyrgyz-Turkish Manas University, Kyrgystan*

Dr. Zerema Rizaevna Asanova, *Crimean Engineering and Pedagogical University, Russian Federation*

Bu sayının hakemleri / Referees of this issue

Dr. Celal Teyyar Uğurlu – Mustafa Kemal Üniversitesi

Dr. Namık Kemal Şahbaz -Mersin Üniversitesi

Dr. Ömer Yılar -Atatürk Üniversitesi

Dr. Merve Ünal- İnönü Üniversitesi

Dr. Lyudmila I. Redkina- V. I. Vernadsky Crimean Federal University

Dr. Ali Osman Engin – Atatürk Üniversitesi

Dr. Yavuz Ercan Gül- Türkiye-Kırgızistan Manas Üniversitesi

Dr. Zerema R. Asanova- Crimean Engineering and Pedagogical University

Dr. Levent Ali Çanaklı – Bursa Uludağ Üniversitesi

Dr. Akmatılı Alimbekov – Türkiye-Kırgızistan Manas Üniversitesi

Dr. İsmayıl Aliyev- Naçıvan Devlet Üniversitesi

Dr. Halil İbrahim Kaya – Kafkas Üniversitesi

ISSN: 2792-0798

Uluslararası
Etnopedagoji
Dergisi
International
Journal of
Ethnopedagogy

Yıl/Year: 2022

Cilt/Vol: 2

Sayı/Issue: 1

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

- Ahiska Türklerinde Etnopedagoji Bağlamında Atasözleri** 1-17
Proverbs of The Ahiska Turks in The Context of Ethnopedagogy
Minara Aliyeva Çınar
- Ethnocultural Situation as A Factor in The Upbringing of Children in A Preschool Educational Organization** 18-30
Çocukların Okul Öncesi Eğitim Organizasyonunda Yetiştirilmesinde Etnokültürel Durum
Natalia Borisovna Romaeva, Anton Pavlovich Romaev
- Educational Potential of The Crimea People's Traditions, Customs and Rituals** 31-39
Kırım Halkının Gelenekleri, Görenekleri ve Adetlerinin Eğitimdeki Potansiyeli
Irina A. Zakiryanova
- Cengiz Aytmatov'un "Gün Olur Asra Bedel" Romanındaki Etnopedagojik Değerler** 40-56
Ethnopedagogical Values in Chingiz Aitmatov's Novel 'The Day Lasts More Than A Hundred Years'
Eşref Kaymak
- Bir Bilim Dalı Olarak Etnopedagojiyi Tanımak: "Etnopedagoji: Atabek Yurdu"** 57-62
Identifying Ethnopedagogy As A Scientific Discipline: "Ethnopedagogy: Atabek Country"
Roşangül Gulamova

AHISKA TÜRKLERİNDE ETNOPEDAGOJİ BAĞLAMINDA ATASÖZLERİ

PROVERBS OF THE AHISKA TURKS IN THE CONTEXT OF ETHNOPEDAGOGY

Minara Aliyeva Çınar¹

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Varlığını devam ettirebilmeyi amaçlayan her toplum veya her etnik grup bireylerini küçük yaşlardan itibaren toplumun inanç ve değerleri doğrultusunda yetiştirmeye gayret eder. Bu değerler, toplumun sosyo-kültürel öğelerine anlam veren en önemli ölçütlerdir. Bireyin dimağına yerleştirilmeye çalışılan bu değerler aile içinde, çocuklar henüz okul çağına gelmeden geleneksel yöntemlerle aktarılır. Dolayısıyla genel anlamda halk eğitimi, özelde ise etnik pedagoji olarak nitelendirilen bu eğitimin merkez noktası da ailedir. Etnopedagoji, etnik grupların ampirik bilgilerinin çocukların eğitimi ve yetiştirilmesi; bir halkın, bir etnik grubun veya kavmin, boyun, bir ailenin geçmişten beri var olan değerlerin manevi-etik, estetik görünümü; görgünün kontrolü ve değerlendirmesi, etnik grubun içerisindeki görgü motifleri, etnik gruplar arasındaki değerlendirme ve kontrolü ve tabiata karşı tutumlarıyla ilgilenen bir bilim dalıdır.” Her etnik grup aile içinde geleneksel yöntemlerle çocuğunu yetiştirirken halk anlatılarından masal, efsane, hikâye, bilmece, türkü, atasözü, deyimler ve diğerlerinden faydalanırlar. Çünkü bu anlatılarda halkın geçmişi, bugünü ve geleceği tasvir edilmekte; bir halkın etnik kimliği, tarihi, kültürü, adet ve gelenekleri, dinî inançları vb. yer almaktadır. Bu çalışmada, Ahıska toplumunun duygularını, düşüncelerini söze dönüştüğü değerler bütünü olan atasözleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın amacı, Ahıska Türklerinin aile içi eğitim sürecinde birer öğretim aracı olarak kullanılan atasözlerinin bireyin karakterine şekil vermesindeki işlevselliği irdelemektir. Verilere ulaşabilmek için nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmış, Ahıska Türklerinin atasözlerinin etnopedagojik durumunu incelemek için içerik analizi yöntemi uygulanmış, veriler betimsel analiz ile ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Etnopedagoji, Ahıska Türkleri, Toplumsal Değerler, Atasözleri

Abstract

Every society or every ethnic group that aims to continue its existence endeavours to raise its members from an early age in line with the beliefs and values of that society. These values are the most important criteria that give meaning to the socio-cultural elements of that society. These values, which are attempted to be instilled in the mind of the individual, are transferred within the family with traditional methods before children have reached school age. Therefore, the focal point of this education, which is described as public education in a general sense and ethnopedagogy in a particular sense, is the family. Ethnopedagogy is a science that deals with the education and upbringing of children with the empirical knowledge of ethnic groups; the moral-ethical and aesthetic appearance of values of a people, ethnic group, tribe, clan or family that have existed since the past; and the

¹ Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi, minara@uludag.edu.tr
ORCID: 0000-0002-7339-0260

control and evaluation of good manners, the patterns of etiquette within an ethnic group, evaluation and control among ethnic groups, and their attitudes towards nature. When every ethnic group raises their children with traditional methods within the family, they benefit from folktales, legends, stories, riddles, folk songs, proverbs, idioms and others, because in these narratives the past, present and future of the people are depicted, and a people's ethnic identity, history, culture, customs and traditions, and religious beliefs, etc., are located. In this study, the proverbs, which are the whole of the values in which the feelings and thoughts of Ahiska society are transformed into words, are discussed. The aim of the study is to examine the functionality of proverbs, which are each used as a teaching tool in the family education process of the Ahiska Turks, in shaping the character of the individual. In order to access the data, a case study, one of the qualitative research designs, was used, the content analysis method was applied to examine the ethnopedagogical status of the proverbs of the Ahiska Turks, and the data were presented through descriptive analysis.

Keywords: Ethnopedagogy, Ahiska Turks, Social Values, Proverbs

1. GİRİŞ

Bir toplumun varlığını devam ettirilebilmesi, bireylerin küçük yaşlardan itibaren toplumun inanç ve değerleri doğrultusunda yetiştirilmesine bağlıdır. Tarihin her döneminde var olan ve halk pedagojisi olarak nitelendirilebilen bu alan, dar anlamda bir toplumun gelişiminin sağlanması, geniş anlamda ise toplumu oluşturan her bir bireyin belli ölçüde eğitilmesi, her bir bireyin çalışma gücünün artırılması, yaşayış seviyesinin yükseltilmesi, millî ve insani erdemlerinin geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Halk eğitimi olarak bilinen bu süreçteki en önemli amaç da, aklın geliştirilmesini sağlamak, bireyin kendisini geliştirmesini sağlamak, bireysel ve toplumsal gelişmeye katkıda bulunmak ve toplumsal değişmeye destek olmaktır.

Bireyin gelişiminde en önemli rolü toplumsal yapıyı oluşturan ve etkileyen aile üstlenir. Anne baba çocukları toplumun içinde var olma ve kendi varlığını sürdürme amacıyla eğitmeye çalışırlar. Aileler, çocuklarının kendi toplumuna faydalı birer birey olarak yetiştirmeye gayret ederler. Aile içinde verilen bu yetiştirme tarzına da etnopedagoji denmektedir.

1.1. Etnopedagoji Nedir?

Etnopedagoji, dar anlamda halkın pedagojisi olarak tanımlanır. Bu alanın kurucusu olan Çuvaş asıllı bilim adamı G. N. Volkov (1974), etnopedagojinin bir etnik grubun yaşadığı olayların pedagojik açıdan analizini yapan ve bunların çağdaş eğitim amaçlarına uygun olup olmadığını ortaya koyan bir bilim dalı olduğunu söyler. Volkov, bir başka eserinde etnopedagojinin tanımını daha geniş olarak şöyle ifade etmektedir: "Etnopedagoji; etnik grupların ampirik bilgilerinin çocukların eğitimi ve yetiştirilmesi; bir halkın, bir etnik grubun veya kavmin, boyun, bir ailenin geçmişten beri var olan değerlerin manevî-etik, estetik görünümü; görgünün kontrolü ve değerlendirmesi, etnik grubun içerisindeki görgü motifleri, etnik gruplar arasındaki değerlendirme ve kontrolü ve tabiata karşı tutumlarıyla ilgilenen bir bilim dalıdır." (Volkov, 2004: 56)

Ünlü filozof Konfüçyüs (1945), “Kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkalarına yapma” görüşünü ortaya koyarken insan ahlakının “altın kuralı”nı ortaya koymuştur. Volkov (1989) ise etnopedagojinin “altın kuralı”nı açıklamıştır. Ona göre, “Tarihi hafıza yoksa gelenekler de yoktur; gelenekler yoksa kültür de yoktur, kültür yoksa eğitim yoktur, eğitim yoksa millî ruh yoktur, millî ruh yoksa karakter yoktur; karakter yoksa tarihi geçmişe sahip bir halk yoktur.”

Etnopedagoji alanında önemli çalışmalara imza atan Kırgız asıllı bilim adamı A. Alimbekov (2007) bu kavramın, “geniş halk kitleler tarafından yeni yetişen nesilleri eğitime ve yetiştirme konusunda elde edilen tecrübe, bakış açısı ve genel olarak yaşadığımız hayat içerisindeki sosyal denge, aile ve milletin pedagojisini araştıran bir bilim dalı” olduğunu dile getirir. Kapsamlı başka bir tanıma göre etnopedagoji; yetişmekte olan nesillerin eğitim ve öğretimiyle ilgili halk bilgileri, dini öğreti, masal, efsane, destan, bilmece, atasözü, oyun, oyuncak ve buna benzer anlatılardaki; aile içi ve toplumsal yaşam tarzı, yaşam biçimi, gelenekler ve ayrıca genelde felsefi-etnik, özelde pedagojik düşünce ve görüşlerindeki, yani tüm pedagojik potansiyeli, bireyin şekillenmesindeki tarihi-kültürel deneyim birikimine bağlı olan halkın tüm bilgeliğini toplayan ve sistemleştiren ampirik bilgileri, sosyal normları, değerleri benimseyen bir bireyin kimliğini olgunlaştıran toplumsal etkilenme ve etkilemedir (Palatkina, 2009).

Akramova (2006)’nın verdiği bilgiye göre etnopedagojinin asıl amacı, “araştırılan ulusun dünyaya bakışını, inançlarını, ahlaki ve manevi değerlerin nesilden nesile aktarılması, korunması ve geliştirilmesini ortaya koymaktır.” Çınar (2021)’ın aktardığı bilgiye göre etnopedagojinin iki temel amacının olduğu dile getirilmektedir. Birinci amaç bir toplumun geçmişten beri kulaktan kulağa, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze taşıdığı sözlü ve yazılı eğitim materyali birikiminin bilimsel bir halde düzenlenmesidir. İkinci amaç ise bu malzemenin nasıl bir öğretim malzemesi olduğu/olacağı ve nasıl öğretildiği (etnodidaktik) konusunda araştırmanın yapılmasıdır.

Akmatali Alimbekov etnopedagojinin sınırlılıklarını şöyle çizer:

- a) Halkın temel pedagojik kazanımlarına bağlı olarak çocuğu, doğumdan sonraki süreçte bakmak, büyütmek, yetiştirmek, terbiyelemek, kendi ayakları üzerinde durmasını sağlamak, sosyalleşme sürecine yardım etmek ve bir insan olarak topluma kazandırmak;
- b) Halkın pedagojik bilim ve tecrübelerinin temel kaynakları olarak “masallar, destanlar, atasözleri, bilmece, folklor, eski yazıtlar, halk şairlerinin eserleri ve şecerelerini incelemek;
- c) Halk tarafından benimsenmiş olan geleneksel talim ve terbiyenin içeriği ve yeni yetişenlere edindirilmeye çalışılan kazanımlar ve özellikler olarak iyi huylu olmak, ahlak, sağlığı koruma, ruhsal ve bedensel sağlık gelişmiş, estetik ve ruh gelişimi gibi konuları araştırmak;

d) Talim ve terbiyenin araçları olarak tabiat, ana dil, emek, örf-adet, halk el işleri, din konularını incelemek;

e) Talim ve terbiyenin metotları olarak örnek gösterme, anlatmak, inandırmak, dua etmek, rica etmek, akıl vermek, işaretler, övgü, beddua etmek, hatırlama, alıştırma, cezalar, korkutma vs. gibi yöntemleri incelemek;

f) Dünya halkları arasında pedagojik medeniyetler yönünden benzerlikler ve ayrılıklar kapsamında, örneğin “Türk halklarının pedagojik medeniyeti ile Slav halklarının pedagojik medeniyetlerinin karşılaştırılması vs.

g) Pedagojik olarak halklar arasında yerleşmiş olan ideal insan tiplerini incelemek ve günümüzdeki talim ve terbiye programlarının etnopedagojik yönlerden geliştirilmesi konuları üzerinde çalışmak;

h) Öğretmen ve velilerin etnopedagojik medeniyetlerinin geliştirilmesi konuları üzerinde çalışmalar yapmak (Alimbekov, 2007).

Nitekim bir milletin tarihsel süreç içerisinde geliştirdiği ve kendi halk kültüründe tanıklanabilen eğitim deneyimlerini merkezine alan etnopedagoji, yazılı ve sözlü kültür aracılığı ile kuşaklar arasında bir miras olarak aktarılan bu eğitim değerlerini araştırır, bunları sistemli hale getirir ve o toplumda izlenecek olan eğitim politikasını bu değerler üzerine inşa etmeyi hedefler. Ortak kültürel değerlerin bireylere bir miras olarak aktarıldığı ilk basamak da ailedir. Etnopedagoglar için aile bir toplumun varlığını sürdürebilmesi için en önemli yapı taşı olmaktadır (Tosun, 2015).

1.2. Ahıska Türkleri Ailelerinde Etnopedagoji

Halk eğitiminin başlangıç ve uygulama noktasının başında şüphesiz ki aile gelmektedir. Toplumun en küçük birimi olarak tanınan aile, varlığını ve devamlılığını aileye katılan çocukla başlar. Bu açıdan ailenin varlığını ve devamlılığını sağlayan, aileyi ayakta tutan en büyük unsurun çocuk olduğuna inanan Türk toplumu çocuklara büyük önem vermektedir. Bir ailenin ebeveynleri arkada adını sürdürecektir olan iyi bir birey bırakmak isterler. Bunun dışında ailenin varlığını yaşatacak her bir bireyin en iyi şekilde büyütülüp yetiştirilmesi ve topluma faydalı birer şahsiyet olarak kazandırılması anne babanın en büyük arzusudur. Ahıska Türkleri ailelerinde de bu durum aynıdır.

Aileye büyük önem veren Ahıska Türklerinde geleneksel geniş aile modelinin hâkim olduğu görülür. Ancak A. Aydıngün ve İ. Aydıngün (2015)'ün de belirttiği gibi, geniş aile, sadece bir arada yaşayan farklı veya aynı kuşaktan aile fertleri değildir. Burada kastedilen ailenin evlilik bağıyla daha da genişlemekte olmasıdır. Ahıska Türklerinde aile, bir taraftan kuşaklar arası bir bağlılık anlamına gelmekte, bir taraftan da aynı kuşakta bir bağlılığa işaret etmektedir. Aile büyükleriyle son derece yakın ilişkiler içinde olunurken, kardeş çocukları da kardeş gibi kabul edilmekte, aynı yerde yaşamaları halinde kardeş gibi büyümektedirler.

Kardeşlerin eşleri, hatta onların aileleri de ailenin içinde yer almaktadır. Aile, hem dikey hem de yatay olarak genişleyebilmektedir.

Ahıska Türklerinde aile, önemli bir dayanışma görevi görmektedir. Göç ve farklı yerlerde yaşama zorunluluğu, aile dayanışmasının gerekliliğini ve sürekliliğini zorunlu kılan en önemli unsurdur. “Farklı ülkelerde yaşamış olmaları Ahıskalılar arasındaki ilişkilerde bir ayrılığa sebep olmamakta, bilakis daha da güçlü bir bağın oluşmasına sebep olmaktadır.” (Bayraktar, 2013). Bundan dolayıdır ki Ahıska toplumu aileye büyük önem vermekte, aileye katılan her bir bireyi de en başta bu doğrultuda şekillendirmekle beraber Ahıskalıların maddi ve manevi değerlerini oluşturan kültürel bir boyut içerisinde yetiştirmektedir.

“Kültür, toplumsal bir üründür. Çünkü insan doğumundan ölümüne kadar toplum içinde yaşar. Örneğin, dünyaya gözlerini yeni açan bir çocuk dilini, dinini, yiyip-içmesini, giyinip-kuşanmasını çevresini, sosyal yaşantısını, değerlerini, normlarını vb. bir kültür çevresinde öğrenir. Bu açıdan baktığımızda kültür, toplumda yaşayan insanların bütün öğrendiklerini ve paylaştıklarını kapsayan bir kavram olup, bilimlerin incelediği hemen her şey kültür tarafından biçimlendirilmiştir. Dolayısıyla kültür doğuştan gelen kalıtsal özellikler değil, sonradan kazanılan öğrenilmiş özelliklerdir. Topluma her yeni katılan üye bunu öğrenerek geliştirilir” (Özkan, 2006).

Ahıska Türklerinin halk kültürünün uzun bir geçmişi vardır. Bu kültür, çeşitli dönemlerde gelişerek ve zenginleşerek, toplum yaşamında çok yönlü sosyal işlevler görmüştür. Bütünleşmiş olan bu halk kültürü, kendisinde sözlü halk edebiyatını, halk musikisini, halk koreografisini ve halk sahne sanatını biriktirmektedir. Tükenmez ve ölümsüz ilham kaynağı olan bu bütünleşmiş kültür, zengin manevî, moral ve estetik değerlere sahip olup Ahıska Türkleri için tükenmez ve ölümsüz bir ilham kaynağı olmuştur.

Ahıska Türklerinin çocuk yetiştirmedeki en önemli amaç, çocuğu topluma faydalı bir birey olarak yetiştirmesi, bir başka deyişle adam etme, şerefli ve onurlu bir insan olarak topluma kazandırmasıdır. Bu bağlamda anne baba, çocuğu söz anlamaya başladığı andan itibaren bu doğrultuda yetiştirmeye çalışır, bu doğrultuda onun zihninde birtakım çağrışımlar uyandırmaya gayret eder.

Toplumsal sosyo-kültürel öğelerine anlam veren en önemli ölçütler değerlerdir. Ahıska Türkleri de çocuklarını yetiştirirken bu değerleri ön planda tutarak yetiştirmek ister ve hayatın her basamağında görüldüğü gibi özellikle de okul öncesi dönemde çocuklara bu değerleri yüklemeye çalışırlar. Bu değerleri, etnopedagojinin yukarıda söz edilen eğitim araçları olan masal, efsane, destan, bilmece, atasözü, oyun vb. folklorik anlatılarla aktarırlar.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, halkın duygularını, düşüncelerini söze dönüştüğü değerler bütünü olan atasözleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın amacı, Ahıska Türklerinin aile içi eğitim

sürecinde birer öğretim aracı olarak kullanılan atasözlerinin bireyin karakterine şekil vermesindeki işlevselliği irdelemektir.

2. YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlemesi ve incelemesi olarak tanımlanan durum çalışması, tek bir durum ya da olayın derinlemesine analiz edildiği ve sonuçları ortaya konduğu, verilerin sistematik olarak toplandığı ve gerçek ortamda neler olduğuna bakıldığı bir yöntemdir (Davey, 2009). Bu çalışmada Ahıska Türklerinin atasözlerinin etnopedagojik durumunu incelemek amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bu yöntemde araştırma verilerinin işlenmesi, verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde dört aşama yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu bağlamda ele alınan Ahıska atasözleri bütüncül bir yaklaşımla araştırılmış, etnopedagojik bağlamda nasıl katkı sağladıkları ve bu durumdan alıcıların nasıl etkilendikleri üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda birinci aşamada Ahıska atasözleri taranmış ve seçim ölçütlerine göre kodlamalar yapılmıştır. İkinci aşamada etnopedagojik ilkeler doğrultusunda atasözlerinin tematik sınıflandırılması yapılmıştır. Buna göre; atasözleri vatan ve millet sevgisi, büyüklere saygı, yiğitlik, iyilik, adalet, dostluk, doğruluk, bilgi sahibi olma vb. değerler açısından değerlendirilmiş ve son olarak Ahıska Türklerinin atasözleri etnopedagojik durumu bağlamında betimsel analiz ile ortaya konularak yorumlanmıştır.

2.1. Araştırmanın inceleme nesnesi

Araştırmada 728 adet Ahıska atasözü inceleme nesnesi olarak belirlenmiştir. Bu atasözleri Asif Hacı'nın 2009 yılında yayınlamış olduğu *Axısqa Türkləri: Vətən Bilgisi* adlı eserinden elde edilmiştir.

2.2. Verilerin Analizi

Ele alınan 728 Ahıska atasözü Ahıska Türklerinin sosyo-kültürel kimliğinin ana bileşenlerini oluşturan ve etnopedagojik açıdan önem taşıyan “vatan ve millet sevgisi”, “aile değerleri”, “ideal insan tipi”, “çalışma ahlakı” değerleri açısından analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Bir etnik grubun, bir milletin halk pedagojisinde folklorun özel bir yeri vardır. Toplumsal değerlerini nesilden nesile aktarmanın en iyi yolu ana dille aktarılan folklorik eserlerdir. Folklor eserlerinin her biri, halkın düşüncelerini, duygularını ve hayat felsefesini yansıtan pedagojik araçlardır. Bu folklorik eserlerin arasında atasözleri önemli bir yere sahiptir. Çünkü atasözleri bir ulusun, bir etnik grubun yüzyıllar boyunca yaşadığı deneyim, gözlem ve bunlardan doğan düşüncelere dayanan; genel kural ve düstur niteliği taşıyan veya bir doğruyu ortaya koyan; içinde yargı bulunan bir tümce değerindeki sözlerdir (Aktaş, 2004). “Halk, kendisinin yüzyıllar boyu araştırılıp geldiği yaşantısına göre, çocuk terbiye

metotlarının bir kısmını düşünerek çıkarmış; bu soruna adayıp atasözleri ve deyimler de çıkarmış” (Kereytov, 2020: 18). Bu kalıp sözler kolayca anlaşılma ile birlikte bireyin hafızasında da kalıcı olarak kodlanmaktadır. Çünkü bu kalıp sözlerinde kelime oyunlarının yanı sıra tekrarlar, kafiye, estetik ve ritmik özellikler bulunmaktadır. Dolayısıyla özenle oluşturulmuş bu kalıp sözler, bireyin dikkatini çeker ve kısa ifadeler oluşundan dolayı zihinde kalıcılığı sağlar.

G. N. Volkov (2004)’a göre atasözleri, çocuklarda ahlaki düşüncelerin oluşturulmasında, ahlaki alışkanlıkların ve davranışlarını geliştirilmesinde sözlü ifade yoluyla iletilen çok etkili birer etnopedagojik araçlardır. Volkov bu bağlamda atasözlerinin yönüne işaret etmektedir: Atasözleri, bir yönüyle pedagojik bir düşünceyi yansıtır, diğer yönüyle de eğitimsel bir etkiye sahiptir.

Atasözünün en önemli özelliği kişiye nasihat vermektir. Atasözlerine pedagojik açıdan bakıldığında, üç kategoriden söz etmek mümkündür: a) çocuklara ve gençlere görgü kurallarını öğreten nasihatler; b) yetişkinlerin adaba muvafık davranışlarda bulunmalarına yönelik nasihatler ve c) ebeveynlerin de işini kolaylaştıran birtakım pedagojik nasihatlerdir. Çünkü atasözleri bireyi yetiştirme konusunda çok etkili birer eğitim materyali olarak nitelendirilir.

Ahıska Türklerinin atasözlerine bakıldığında “vatan, memleket ve millet sevgisi”, “birlik ve beraberlik”, “toplum, insan ilişkileri”, “akıl, bilgi, düşünce ve erdem gücü”, “ahlak”, “hak ve adalet”, “dil önemi”, “yiğitlik ve mertlik”, “cesurluk ve korkaklık”, “zalimlik, insanlık, iyilik, kötülük”, “arkadaş, dostluk, düşmanlık”, “aile, anne-baba, oğul-kız, akrabalık, kardeş sevgisi”, “eğitim, çocuk yetiştirme”, “komşu ve komşuluk”, “yol, yolcu, misafir ve misafirperverlik”, “büyükler saygı, küçükler sevgi, hoşgörü”, “çalışmak, çalışkanlık ve tembellik”, “yardımlaşma ve maddiyat”, “vefa ve fedakârlık”, “sorumluluk”, “temkinli olma”, “doğruluk ve dürüstlük”, “ağırbaşlı olma”, “sabırlı olma”, “vakit ve devir”, “zenginlik ve fakirlik”, “nasihat, ders, tecrübe”, “gençlik ve yaşlılık”, “keder, ölüm ve yaşam”, “sağlık ve temizlik”, “kıskançlık, öfke, kibir, merak”, “sıkıntı, pişmanlık, çaresizlik”, “çıkar, menfaat”, “tabiat ve evren” gibi değerler konusunda nasihatlerin verildiği söylenebilir (Aliyeva Çınar, 2017).

3.1. Ahıska Türklerinin Atasözlerinde Vatan ve Millet Sevgisi

Ahıska Türkleri çocuklarını yetiştirirken onların erdemli, ahlaklı olmalarını, erdemli davranışlar sergilemelerini, toplumsal değerlere sahip olmalarını isterler. Ancak her şeyden önce vatan ve millete karşı kayıtsız kalmamalarını, vatan ve millete karşı sevgiyi beslemelerini, vatanını hiçbir zaman unutmamalarını telkin ederler. Ahıska Türkleri çocuklara küçük yaşlardan itibaren toplumun en yüce ve en önemli değeri olan vatana ve millete karşı saygılı olmayı telkin ederler. Çünkü *vatan* Türk insanı için kutsaldır. Bu nedenle vatanını ve halkını sevmek, onları korumak, yüceltmek ve asla ayrılmamak düşüncesi erdemli olmanın

başında gelir. *Birlik olmak* ve *beraber hareket etmek* anlayışı ve düşüncesi Türk kültüründe önem verilen bir davranış şeklidir (Doğan, 2009).

Vatan sevgisi, sürgün hayatı yaşayan Ahıska Türkleri için temel değerlerinden biridir ve çocuklara bu değerın aşılınması küçük yaşlardan itibaren başlar. Çocuklara küçük yaşlarda söylenen “*Vətən səvgisi səvgililərin ən böyüğüdür.*”² sözü bunun bir göstergesidir. Vatanlarına hala dönemeyen Ahıska Türkleri çocuklarına vatanın kutsallığını daima vurgular, vatana sahip çıkmaları ve vatanlarına dönmeleri için de etnopedagojik bağlamda atasözleri aracılığıyla çocukların zihinlerinde daima çağrışımlar uyandırmaya çalışırlar. Örneğin; “*Taş düştüğü yərdə ağırdur.*”, “*Hər quşa öz yuvası vətəndür.*”, “*Hərkeşə gəndi vətəni əzizdür.*”³ sözlerinde her insanın kendi öz vatanında değerli, kadir kıymet sahibi olduğu mesajı verilir. “*Var dövlətim⁴ yitirdüm⁵, canımı vətənə yetirdüm⁶.*”, “*Vətən həsrəti çəkdim, gözlərimə qan gəldi; Vətənime qavuştum, cəsədimə can gəldi.*”, “*Vətənimə gəldim, imana gəldim.*”, “*Vətənini iştəmiyə⁷, elini⁸ de iştəməz.*”, “*Vətəni sevməx imandandır, vay ona ki, içində olmiyə.*”, “*Vətən-vətən deyip sızladı yürək.*”, “*Ata yurdunda tütünün⁹ sönməz.*”, “*Göçtuğun yurdu qadrini, qonduğun yurtda bilürsün.*”, “*Yurdundan sürülen, yurduna varınca ağlar.*”, “*Toğduğun yer altın beşiktür.*” vs. Sürgün sonrası ve günümüzde de bu yüce duygularla beslenen Ahıska Türkleri için vatanı Ahıska’ya dönmək millî ülküsü haline gelmiştir. Ayrıca Ahıska Türkleri birlik ve beraberlik içinde yaşamının önemini vurgulamak için “*El bir olsa, tağı yerindən sökər.*” atasözünü çocuk eğitiminde sıkça kullanırlar.

İyi insan olmanın ilk şartı vatanı ve milletini sevmektir. Vatanını, milletini sevmeyen, ondan beslenmeyen birinin başka insanları sevmesi ve insanlığa faydalı biri olması da imkânsızdır. Bahtiyar Vahabzade’nin de dediği gibi (1978), “*Mensup olduğu halkını ve vatanını sevmeyen, onunla övünmeyen adamdan insanlık beklemek cahilliktir. Vatan ve halk duygusundan mahrum olup da iyi insan olan biri bulunabilir mi? Genellikle sevgi duygusundan mahrum olanlar iyi insan olamazlar. En büyük sevgi ise vatan sevgisidir. Bu histen mahrum olanlar ne kendi ailesini sevebilirler ne de başkalarını...*” Ahıskalıların yaşam felsefesinin en baştaki ilkesi de budur. Ne demiş atalarımız? “*Vətəni sevməx imandandır, vay ona ki, içində olmiyə.*” (Aliyeva Çınar, 2017).

² Ahıskalılar, Sovyetler Birliği döneminde Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Ukrayna, Rusya Federasyonu’nda dağınık bir şekilde ikamet etmekteydiler. Kendilerine özgü bir yazı sistemini geliştiremedikleri için Oğuz etno-kültürel sistemi içerisinde, mensup olduğundan dil özellikleri bakımından kendilerine en yakın Azerbaycan Türklerinin alfabesini kullanmayı uygun görmüşlerdir. Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla Türkiye’ye gelen Ahıskalılar Türkiye Türkçesinde eserleri yazmaya başlamışlardır. Ancak Türkiye Türkçesinde kullanılan ölçünlü alfabe Ahıska ağzının fonetik inceliklerini tam anlamıyla karşılayamadığı için bu yazıda bazı fonetik karakterler Azerbaycan Türkçesindeki gibi gösterilmiştir: açık e yerine “ə”, kapalı e yerine “e”, hırıltılı h ise “x” ile gösterilmiştir.

³ Əziz: “aziz, kutsal, değerli”

⁴ Dövlət: “mal mülk, varlık, servet”

⁵ Yitür-: “kaybetmek”

⁶ Yetür-: “ulaştırmak”

⁷ İştə-: “istemek, arzulamak”

⁸ El: “halk”

⁹ Tütün: “ocak, hane, ev”

İnsanın vatana olan sevgisi kendiliğinden doğmaz. Her etnik grup çocuklarına vatana ve millete olan sevginin tohumlarını küçük yaşlardan itibaren ekmeye başlar. Bu eğitim bulunduğu çevre içinde gerçekleşir. Aile içindeki hayat, aile fertleri, etraftaki düzen ve doğa tüm bunlar çocuktaki sevginin şekillenmesinde önemli rol oynar. Çünkü bu duygu öncelikle yaşadığı yere karşı duyulan sevgiyle başlar. Çevreye ve yakınlarına sevgi duymaya başlayan çocuk, beslediği bu sevgi vatanına ve milletine de duymaya başlar. Doğup büyüdüğü köy, şehir, doğup büyüdüğü yerdeki doğa ve canlı olan her şey sevginin beslenmesine vesile olur. Bundan dolayı çocuklarda bu farkındalığı oluşturmada etrafta olan insanlara, aileye, çevreye sevgi beslemeleri için de etnopedagojik bağlamda atasözleri kullanılır.

Ahıska Türkleri tarih boyunca *mert ve yiğit, yürekli ve cesur, yardımsever ve cömert, misafirperver ve fedakâr* olmaya değer vermişler ve bununla ilgili atasözleri üretmişlerdir. Bu özelliklere sahip olan insanlar vatansever olduklarına inanırlar. Ahıskalılar da bunun bilincinde olup bunları nesilden nesile aktarılan atasözleriyle genç kuşaklara da aşılmaktadırlar: “*At ölse nalı qalur, yigid ölse adı qalur, namerd ölse, nəyi qalur?*”, “*Bir yigidə qırx hünər azdur.*”, “*Yigid düşmənə baş egməz.*”, “*Yigid odur, her acıya tayanan.*”, “*Yigidim sağ olsun, bulunmiyan qız olsun.*”, “*Yigidin başına hər iş gəlür.*”, “*Yigidin eli iştə gerek.*” vb.

3.2. Ahıska Türklerinin Atasözlerinde Aile Değerleri

Ahıska Türklerinin kültüründe aileye büyük önem verilir. Ailenin tüm fertleri tarafından benimsenen, saygı duyulan, sayılan her şey aile değerleri olarak nitelendirilebilir. Ahıska Türklerinde aile değerleri genellikle birbirine benzer: anne babaya, yaşlılara saygı; kardeşlere karşı sevgi, sadakat, güven, aile içi dayanışma vb. Tek kelimeyle bir aileyi aile yapan tüm değerlerdir.

İnsan, en başta aile dediğimiz kurumun çatısı altında sosyalleşmeye başlar. Aile içinde varlığını korur, iyiyi-kötüyü, doğruyu-yanlış aile içinde öğrenir, kendi soyunun, toplumsal kimliğinin ve kültürünün yaşatılması ve gelen nesillere aktarılması için kazanacağı değerleri ailede kazanır. Özellikle sözlü kültürün taşınmasında hayati bir rol üstlenen ailenin kuruluşu ve devamlılığı ile ilgili bazı kabul ve inanışlar, atasözleri vasıtasıyla yaşamakta ve nesillere aktarılmaktadır (Uçar ve Doğruel, 2016). Bundan dolayı Ahıskalılar etnopedagojik bağlamda bu hikmetli sözleri değerlerin eğitiminde daima kullanmaya gayret eder.

Ahıska Türkleri, aileye karşı duyulması gereken saygı ve sevgiyi, aileye karşı olan önemi birtakım atasözlerini kullanarak çocuklara aktarmaya çalışırlar. Anne babaya olan saygı ve sevginin aşılmasında “*Ana-babanın qadrini bilmiyən, başxasının nə bilsin.*” atasözünü söylerken anne babanın kendilerine karşı yaptıklarını unutmamalarını, onlara değer vermelerini, nankör olmamaları, vefakâr olmalarını aşılarlar. “*Ana yürəgi, dağ çiçəgi.*” atasözüyle çocuğuna candan, yüreктen bağlı, üzüntülerini gerçekten paylaşan ancak ve ancak anaların olduğuna işaret ederler. “*Ana qızına taht vermiş; baba qızına bəht vermiş.*” sözünü kullanırken anne babanın kızlarının mutluluğu için elinden geleni yaptıklarını söylerler. “*Ana görən qız qaftan biçər, baba görən oğul and içər.*” sözüyle kız çocuklarının her şeyi anadan, erkek

çocuklarının her şeyi babadan öğrendiklerini vurgularlar. “Baba, baba olsa, oğul da oğul olur.” sözünde baba babalık görevlerini tam anlamıyla yerine getirirse, oğul da her şeyi kendisinden öğrenerek onun kadar becerikli ve saygıdeğer olur. “Baba olmiyan, baba qadrini biləməz.” sözüyle çocuklara babaların çocuklarına ne kadar fedakârlık yaptığını ancak baba olduğunda anlayabileceklerini vurgularlar. “Ey evlad babayi vəzir edər, kötüsü rəzil.” sözüyle çocuklara iyi evlat olmalarını telkin ederler. Çocuklar kendileriyle gurur duymalarını isterlerse iyi evlat olamaya gayret ederler. “Ərgişsiz əv öküzsüz axıra bənzər.” sözüyle babasız olan ailenin çok eksik kalacağını vurgularlar. “Baba olmax qolaydur, babalux etmax çətinür.” sözüyle baba olmanın ne kadar zor ve zahmetli olduğunu diler getirirler. “Malının yanında saxabi gerek; oğlunun yanında babasi gerek.” gibi atasözlerinin kullanıldığı görülür. Çocukların evin büyüklerine, ihtiyar kimselere saygılı olmaları için “Bir böyüğün bir də küçüğün sözünə bax.”, “Böyüğüni tanımiyən, Allah'ını tanımaz.” veya “Böyüksüz əvdə bərəkət olmaz.” atasözlerini kullanırlar. Bir evde yaşlı kimseler varsa, onlara hizmet ediliyorsa, sevgi ve saygıyla davranılıyorsa o evin daima bereketinin olacağını telkin ederler. Çocuklara kardeşlerine karşı saygılı olmalarını, birbirlerine sahip çıkmaları ve destek vermelerini aşlamak için “Yaz qışından belli, qız qardaşından.”, “Getmə uzax qardaş bacidən; düşərsin tara, ölürsün acidən.” gibi atasözleri dile getirilir. Kardeşlik bağları Ahıska Türklerinde oldukça güçlüdür. Kardeşlerden biri ne zaman zora düşse diğeri veya diğer kardeşleri muhakkak yardıma gelir. Ancak birbirlerine daima destek olmaları, birbirini karşı hasret çekmemeleri açısından, özellikle kızlar için, evlenip uzak yerlere gitmemelerini tavsiye ederler.

Kardeşlik bağları olduğu kadar akrabalık bağları da çok güçlüdür. Ahıska Türklerinde akrabalar arasındaki ilişkiler üzerine söylenmiş atasözleriyle çocuklara bu bağlara yönelik göndermeler de yapılır. Bu göndermelerle akrabalarla ilişkilerin devam ettirilmesi, akrabalara önem verilmesi, yeri geldikçe mesafeli kalınmaları gerektiği gibi mesajlar aktarılır. Örneğin; “Oğlan tayiya, qız bibiyə¹⁰ çəkər.” atasözünde anne babanın kardeşleri de anne baba kadar yakın olduklarını dile getirirler.

3.3. Ahıska Türklerinin Atasözlerinde İdeal İnsan Tipi

Volkov (2004)'a göre, her toplumun, her etnik grubun ideal tipi veya kusursuz, mükemmel bir kişi tipi tarihsel koşullara bağlı olarak şekillenmiş ve somutlaşmıştır. Toplumun yaşam koşulları, toplumun ideal tipinin şekillenmesine yansır. Sürgün hayatı yaşayan Ahıska Türklerinde ideal tipi anlayışı, çalışkan ve dürüst olmaktır. Başkalarına güvenmeden ayakta durabilmektir. Ahlak sahibi, sabırlı, yiğit ve mert olmaktır. Bundan dolayı anne babalar çocuklarının eğitime yönelik birtakım hedefler belirlemişlerdir. Bunlar çocuklara ahlak kurallarını aşlamak; yetenek ve becerilerini geliştirmek; özgüven aşılacak; kendi ayakları üzerinde durmayı kazandırmak, yavaş yavaş hayata hazırlamak; eğitime karşı ilgisini uyandırmak; toplumuna faydalı olmayı öğretmek; olumlu davranışları kazandırmak; çocuğa inanç

¹⁰ Bibi: hala

ilkelerini aşılama; sorumluluk sahibi olmak; sabırlı olmayı öğrenmek; mert olmak; dürüst olmak; çalışkan olmak vb.

Ahıska Türklerinde çocuklara söylenen “*Sabır edən hər şeyə ulaşur.*” sözüyle sabreden kişinin muhakkak muradına, amacına erişeceğini, “*Sabrın soni saləməttür.*” sözüyle sabretmenin sonu mutluluk olduğunu, “*Bir gələn bir daha gəlür, sabır et.*”, “*BəklİYən beg olur, bəkləmiyən qul olur.*” atasözleriyle de sabretmenin insanlara çok şey kazandıracağı telkin edilir. “*Çoğuni iştiyan azdan da olur.*”, “*Hər şeyin azi tatlıdır.*”, “*İşliyəndə çoğınən işlə, yiyəndə azinən ye.*”, “*Azi bilmİYən, çoği heç bilməz.*” atasözleriyle çocuklara kanaatkâr olmaları öğretilir. Açgözlülük yapıp daha fazlasını elde etmeye çalışan birinin eldekini de yitirebileceği mesajı verilir. Aslında “*Artux aş ya qarın ağırdur ya baş.*” veya “*Artuxça aş ya qarın ağırdur ya baş.*”, “*Artux tamax baş yarar.*”, “*Göz toymadan, qarın toymaz.*”, “*Qarni toyğun, gözi ac.*” Gibi atasözlerinde her ne kadar az yemek yemenin ve böylece sağlığa zarar vermemenin uyarısı yapılıyorsa da, söylenmek istenen yine açgözlü olmamaları ve Allah’ın verdiklerine şükretmeleri gerektiğidir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi çocuklara yüklenen bu değerler genel olarak nasihat şeklinde verilir. Ahıska Türkleri çocuklara insan hayatının her döneminin değerli olduğunu ve her şeyin zamanında yapılması gerektiğini öğretmeye çalışır. Çocukluk, gençlik, yaşlılık dönemlerinde yapılması gerekenler atasözlerinde etkileyici bir biçimde ifade edilmektedir. Bundan dolayı bu dönemlere ait nasihatlerde bu atasözleri sıkça kullanılır. Örneğin; “*Cəyillux¹¹ bir quş idi; uçurdum, tutamadım. İhtiyarlux Hint qumaşi; gəzdürdüm, satamadım.*” atasözüyle çocuklara gençlikte insanın istediklerini elde edebilmek için gerekli bütün gayretleri gösterme gücüne sahipken, yaşlılıkta insanın güçsüz olduğu için istediklerini yapabilme konusunda çaresiz kalabileceğini vurgularlar. “*Cəyilluxta para qazan, qocalanda qur qazan.*”, “*Cəyilluxta taş taşı, qocalanda ye aşi.*”, “*Cəyilsin¹² işlə, qocaldın dişlə.*” “*Cəyilluxta odun yığsan, qocalanda titrəməzsən.*” atasözleriyle insanın gençlikte çalışıp kazananla yaşlılıkta kazandıklarıyla geçineceğini, kimseye minnet etmeyeceğini dile getirirler.

Toplumsal ilişkileri düzenleyen kurallar, görgü kurallarıdır. *Saygılı, anlayışlı, merhametli, hoşgörülü, sevgi dolu, öfkesini yenebilen, alçakgönüllü doğruluktan ayrılmayan, adalet sahibi, kötülükten uzak iyilik yapan, verdiği sözde durabilen, çalışkan, disiplinli vb.* gibi değerlere sahip olan bir insan görgülü, erdem sahibi bir insandır. Bir toplumun bireylerinin görgü kurallarına uymaları, toplumun kültürel kimliğinin oluşturulması için de büyük önem taşımaktadır.

Ahıska Türklerinde çocuklar eğitilirken görgü sahibi olmaları için yeri geldikçe atasözleri kullanılır. Çocukların edepi, saygılı, nazik, erkekler için efendi, kızlar için hanım hanım olmaları istenir. Örneğin, “*Ağır otur, batman¹³ gel.*” sözünü kullanırken çocuğun ağırbaşlı olmaları beklenir. Ağırbaşlı olan, saygınlığına önem veren insanların saygı göreceğine ve üstün tutulacağına işaret edilir. “*Çağırılan yerə ar etmə, çağırılmıyən yeri tar etmə.*” sözüyle kişinin çağırıldığı, davet edildiği yere utanmadan gitmeli, çağırılmadığı yere edepi

¹¹ Cəyillux: gençlik

¹² Cəyil: genç.

¹³ Batman: bir ağırlık ölçüsü birimi

olup gitmemelidir. Doğru yolda yürümek, adaletli ve hak sahibi olmak, Ahıskalılarda görülen bir diğer ilkedir. Örneğin, *“Gecələri ağrı yolda gəzmə, gündüzləri toğri yoldan azma.”* sözüyle kötü işlere bulaşmamanın, kötü yollara düşmemenin gerektiğinin, iyi işlerle uğraşmanın, doğru yoldan sapmamanın önemine vurgu yapılmaktadır. *“Toğri¹⁴ gedən tolaşmaz.”* atasözüyle doğrulardan yana olmayı ilke edinen insanın aldanmayacağı ve kendini hep güçlü hissedeceğine işaret edilir. Çocuklara her zaman doğru sözü söylemeleri için *“Toğri söz qılıçtan kəskindir.”* veya *“Düz söz qılıçtan kəskindir.”* sözü söylenir; doğru sözün kılıçtan dahi keskin olduğu vurgulanır. *“Buynuzsuz qoçun xaxi, buynuzli qoçta qalmaz.”* sözüyle güçsüzlere karşı haksızlık edilmemesi gerektiği, onlara eziyet edenlere bir gün hesap muhakkak sorulacağına işaret edilir. Ahıska atasözlerinde görgüsüz ve kaba davranışlarda bulunanlar da tasvir edilerek çocuklara edepli olmaları öğretilir: *“Ədəp-erkan bazarda satılmaz.”*, *“Arsız nədən arlanur, çul da geysə sallanur.”*, *“Çağrılan yerdən qalma, çağrılmıyan yerə varma.”*, *“Dəvətsiz gedən, mindərsiz oturur.”* vb.

Ahıska Türklerinde iyilik yapmak önemli erdemlerden biridir. İyilik yapan bir insanın, insanlara karşı daima hoşgörülü olacağı, insanlara saygı ve sevgiyle yaklaşacağı, onlara değer vereceği, diğerleri tarafından da her zaman sevileceği düşünülür. Çocuklara iyiliğin karşılıklı olduğu, iyiliğin bir gün mutlaka iyilik getireceği, karşıdaki kişiden kötülük gördüğü halde iyilikle karşılık verilmesi gerektiği öğretilir. Örneğin; *“Eylük et dənizə at, palux görməsə Hâlik görür.”*, *“Eylük et ki, eylük görəsən.”*, *“Eylük et, taş altına qoy.”* vb.

Ahıska Türkleri çocukların kötü amellerden uzak durmalarını isterler. Bunları aşılacak için birtakım atasözlerini kullanırlar. Örneğin; öfkelenmenin insana zarar vereceğini, öfkelenildiğinde ne kadar kötü sonuçlara ulaştırabileceğini ifade etmek için *“Hers¹⁵ çıxar, göz qaralur; hers gedər yüz qızarur.”* atasözünü kullanırlar. İnsanın kibirliliği de insana zarar vereceğini anlatabilmek için *“Yüskəktən¹⁶ baxan, alçağa tez düşər.”*, *“Oğlan əvlənür, beg oldum zanar.”*, *“Sofı olmiyan yerdə, keçi gəndini Abdurrahman zanarmış.”* gibi atasözleri kullanılır. Yalan söylemenin insanı zor duruma, utanılacak bir hale getireceğini, yalanın hiçbir zaman gizli kalmayacağını, yalan söyleyen insana güvenin kalmayacağını ifade etmek için *“Çocuxluxta yalancı olan, böyiyəndə dilənci olur.”*, *“Yalan söz yüz qızardur.”*, *“Yalançının əvi yanmış, kimsə inanmamış.”*, *“Yalançının mumi yatsiyəçən yanar.”*, *“Yalançının ipiynən quyiye enilməz.”*, *“Yalancının quyuğu peşində olur.”*, *“Yalanın ömri azdur.”*, *“Yalanın ömri qırx gündür.”* gibi atasözleri kullanılır.

3.4. Ahıska Türklerinin Atasözlerinde Çalışma Ahlakı

“Ahıska Türkleri çok çalışkan bir topluluktur. Bunca zulüm, bunca katliam, bunca insanlık dışı muamele gören, bunca sürgün yaşayan bu halk sürüldüğü yerlerde sefalet ve yoklukla karşı karşıya gelmiş, hayata hep sıfırdan başlamak zorunda kalmıştır. Onurlu bir

¹⁴ Toğri: doğru

¹⁵ Hers: öfke

¹⁶ Yüskək: yüksek

kişiliğe sahip olduklarından kimseden dilenmemiş, çalışkanlığı sayesinde hayata tutunmayı başarabilmişlerdir.” (Aliyeva Çınar, 2017).

Çalışkan olma ilkesi, Ahıskalılar için büyük önem taşımaktadır. Çocuklara emek verilen işten her zaman ürün alınacağını öğretmek için *“Baxarsan bağ olur, baxmazsan tağ olur.”* sözü kullanılır. Çalışkan olmak *“Atına baxan, ardına baxmaz.”* sözüyle işini ciddiye alarak en iyi şekilde yapmaya çalışan insanın, hiçbir olumsuzlukla karşılaşmayacağına işaret edilir. *“Çayilsən işlə, qocaldın dişlə.”* sözüyle çocuklara çalışkan olmayı telkin etmektedir. Gençken zamanı boşa geçirmeyip çalışan bir insanın yaşlandığında rahata kavuşacağına mesajı verilmektedir. *“Səndən hərəkət, Allah'tan bərəkət.”* veya *“Allah demiş: “Çalış qulum, vericiyim.”* sözüyle çocuklara çalışkan oldukları takdirde Allah bereketinin arttırılacağı söylenir.

Sovyetler Birliği döneminde Türk adıyla Ahıska Türkleri kastedilmekteydi. Ahıskalıların çalışkan bir millet oldukları o zamanlarda herkes tarafından bilinirdi. Sürüldükleri topraklarda terk edilmiş yerleri canlandırır, gül bahçesine dönüştürürlerdi. Bununla övünen Ahıska Türkleri *“Türk gedən yerə bərəkət gedər.”* sözüyle çocuklara da bunu aşlamaya çalışır, onların da çalışkan olmalarını telkin ederler.

SONUÇ

Toplumun en temel kurumu olan “aile”, eğitim, din gibi toplumsal kurumların ve bu kurumların değerlerinin benimsenmesinde, yaygınlaştırılmasında, yaşatılmasında, yani bir sonraki kuşağa aktarılmasında önemli roller üstlenir. Toplumda değerlerin ifade edildiği temel mekanizmalar, kişinin üstlendiği sosyal rollerdir. Bu roller de toplumun tabakalaşma sistemi ile sosyal yapıyı oluşturan sosyal süreçlerle yakından ilişkilidir. Bir toplumdaki iyi-kötünün belirlenmesi, ideal düşünme ve davranma yollarının tamamı değerler tarafından oluşturulur (Özensel, 2003). Bir insanın kişiliğinde bu değerlerin şekillenmesinde atasözleri önemli rol oynarlar.

Bir etnik grubun, bir toplumun genel olarak aile içi geleneksel eğitim şeklinde tanımlanabilen etnopedagojinin araçlarından masal, hikâye, efsane, bilmece ve diğerlerinin yanı sıra atasözleri özel bir yere sahiptir. Çünkü bu sözlerde bir halkın geçmişi, bugünü ve geleceği tasvir edilmektedir. Bu sözlerde bir halkın etnik kimliği, tarihi, kültürü, adet ve gelenekleri, dinî inançları vb. yer almaktadır. Keza topluma faydalı olabilmenin, insanî değerlere sahip olmanın, kötülüklerden uzak kalıp iyilik yaparak başkalarına yardım eli uzatmanın ve en önemlisi vatanının değerini bilmenin, vatansever olmanın yolları bu hikmetli sözlerin eğitici hamurunda yer almaktadır (Aliyeva Çınar, 2017).

Çınar (2021)’ın da belirttiği gibi Ahıska Türklerinde “namerde muhtaç olmamak” için “çalışmak”, “alının teriyle, helalinden kazanmak” önemli değerlerdir. Keza bu değerler arasında “şerefiyle yaşamak” da Ahıskalılar için değerlerin başında yerini alır. Bu değerlerin kazandırılmasında çocuklara söylenen *“Ad adamı bezemez, adam adi bezer.”* veya *“İnsanın adi çıxmadansa canı çıxsın.”* atasözleri de bunun bir göstergesidir.

Eğitici yönünün ağır olduğu bu hikmetli sözlerin her topluluk, her etnik grup için büyük değerler taşımaktadır. Bu değerlerin incelenerek bir topluluğun sosyo-kültürel kimliğini ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir. Bu bağlamda atasözlerinin etnopedagojik değerler açısından derinlemesine değerlendirilmesi gerekmektedir.

Etik Kurul Belgesi

Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu makalenin araştırması, yazarlığı ve yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın bir çıkar çatışması yoktur.

Ethics Committee Approval

Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests

The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article

Extended Summary

The ability of a society to survive depends on raising individuals from an early age in line with the beliefs and values of that society. This field, which exists in every period of history and can be described as folk pedagogy, means ensuring the development of a society in a narrow sense, and in a broad sense, educating each individual forming that society to a certain level, increasing the working power of each individual, raising their level of living, and developing national and human virtues. In this process, known as public education, the most important aims are to ensure the development of the mind, to enable the individual to develop him/herself, to contribute to individual and social development, and to support social change.

The most important role in the development of the individual is played by the family, which forms and influences the social structure. Parents attempt to educate their children in order for them to exist in society and also to maintain their own existence. Families endeavour to raise their children to be useful individuals in their own society. This type of upbringing in the family is known as ethnopedagogy.

Ethnopedagogy is defined in a narrow sense as the pedagogy of the people. The founder of this field, the Chuvash scientist G. N. Volkov, states that ethnopedagogy is a branch of science that analyses events experienced by an ethnic group from a pedagogical point of view and reveals whether they are appropriate for contemporary educational purposes.

According to the information conveyed by Çınar (2021), it is stated that ethnopedagogy has two main purposes. The first aim is to scientifically organise the accumulation of oral and written educational material that a society has carried from generation to generation to the present day by word

of mouth. The second aim is to conduct research on what kind of teaching material this material is/will be and how it is taught (ethnopedagogy).

In fact, as stated by Tosun (2015), by focusing on the educational experiences that a nation has developed within the historical process and that can be witnessed in its own folk culture, ethnopedagogy investigates these educational values that are transmitted as a legacy between generations through written and oral culture, systematises them, and aims to build the education policy to be followed in that society on these values. The first step in which common cultural values are transferred to individuals as a legacy is the family. For ethnopedagogues, the family is the most important building block for ensuring the survival of a society.

The most important criteria that give meaning to the socio-cultural elements of a society are values. The Ahiska Turks also desire to raise their children by prioritising these values, and they attempt to impose these values, as seen in every stage of life, especially on children in the pre-school period. They transfer these values with folkloric narratives such as folk tales, legends, epics, riddles, proverbs, games, etc., which are the educational tools of ethnopedagogy.

In this study, the proverbs, which are the whole of the values in which the people's feelings and thoughts are transformed into words, are emphasised. The aim of the study is to examine the functionality of proverbs, which are each used as a teaching tool in the family education process of the Ahiska Turks, in shaping the character of the individual. In order to access the data, a case study, one of the qualitative research designs, was used, the content analysis method was applied to examine the ethnopedagogical status of the proverbs of the Ahiska Turks, and the data are presented through descriptive analysis. In the research, 728 Ahiska proverbs were determined as the object of investigation. These proverbs were obtained from Asif Hacıoğlu's work named "*Axısqa Türkləri: Vətən Bilgisi*", published in 2009. The 728 Ahiska proverbs discussed were analysed in terms of "love of the homeland and nation", "family values", "ideal human type", and "work ethic", which constitute the main components of the socio-cultural identity of the Ahiska Turks and are of ethnopedagogical importance.

The "family", which is the fundamental institution of society, plays an important role in the adoption, dissemination and perpetuation of social institutions such as education and religion and the values of these institutions, that is, in transferring them to the next generation. The basic mechanisms by which values are expressed in society are the social roles assumed by the individual. These roles are closely associated with the stratification system of the society and the social processes that make up the social structure. The determination of good and bad in a society, and the ideal ways of thinking and behaving are all formed by values (Özgenel, 2003). Proverbs play an important role in shaping these values in a person's personality.

In the proverbs of the Ahiska Turks, it is seen that advice is given about values such as the love of the homeland, country and nation; unity and solidarity; community and human relations; the power of reason, knowledge, thought and virtue; morality; right and justice; valour, courage and bravery; humanity and goodness; friends and friendship; family, mother-father, son-daughter, kindred, and sibling love; respect for elders, love and tolerance of young ones; work and diligence; cooperation and materiality; loyalty and sacrifice; responsibility; moderation; honesty and integrity; solemnity; patience; time and period; wealth and poverty; youth and old age; anger, arrogance and curiosity; and distress, regret and helplessness. In the ethnopedagogical context, the values in the proverbs in the formation of the socio-cultural identity of the Ahiska Turks were examined and analysed in general terms under the

headings of “love of the homeland and nation”, “family values”, “ideal human type”, and “work ethic”. Accordingly, the Ahiska Turks love and respect their homeland, nation and family; they strive to act courageously in unity; they take care to be hospitable and self-sacrificing towards people; and they aim to acquire the characteristics of a virtuous person in order to be beneficial to society.

Among the Ahiska Turks, “working” and “earning legitimately by the sweat of one’s brow” in order “not to be desperately needy” are important values. Likewise, for the Ahiska people, “living with honour” ranks at the top among these values. In fostering these values, the proverbs “*Ad adami bezemez, adam adi bezer*” (the name does not grace the man, the man graces the name) or “*İnsanın adi çıkmadansa canı çıksın*” (he that has an ill name is half hanged) that are said to children are also an indication of this.

These wise words, which have a strong educational aspect, are of great value for every community and every ethnic group. Revealing the socio-cultural identity of a community by examining these values is of great importance. In this context, the proverbs should be evaluated in depth in terms of ethnopedagogical values.

KAYNAKÇA

- Akramova, D. (2009). *Kırgızistan’da ortalık mekteplerdeki ‘adep sabagı’ dersinde din eğitimi ile ilgili amaçların gerçekleşme düzeyi* (Oş örneği). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din ve Felsefe Bilimleri Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Aktaş, Ş. T. (2004). *Seçme atasözleri ve eleştirmeli açıklamaları*. Akçağ Yayınları.
- Alimbekov, A. (2007). Etnopedagoji ve Kırgız etnopedagojisinin temel kavramları, *Türk Yurdu*, Cilt: 27, Sayı: 242. 31-36.
- Aliyeva Çınar, M. (2017). *I. Uluslararası Kafkasya Halk Kültürü Kongresi, Bildiriler 9-11 Ekim 2017 içinde. Ahıska Türklerinin atasözlerindeki sosyo-kültürel değerler*, Kafkas Üniversitesi, 224-232.
- Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ. (2015). *Ulusötesi bir topluluk: ulusötesi aileler*. Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları.
- Bayraktar, R. (2013). *Eski Sovyetlerde Türk kimliği*. Berikan Yayınları.
- Çınar, İ. (2021). *Etnopedagoji: Atabek Yurdu*. 3. Baskı. Pegem Yayınları.
- Davey, L. (2009). Davey, L. (2009). The Application of Case Study Evaluations. *Elementary Education Online*, 8(2), 1-3.
- Doğan, L. (2009). Uygur atasözlerinde yüceltilen değerler. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2009 Cilt 11, Sayı 1, 87-104.
- Hacılı, A. (2009). *Axisqa Türkləri: vətən bilgisi*, Ahıska Reklam Tanıtım Ajansı.
- Kereytov, R. (2020). *Atasözü terbiyenin temeli*. (Çev. C. Sütbaş), (Ed. Ö. Küçükmehtetoğlu). Ankara Ofset Basım Matbaacılık.
- Konfüçyüs (1945). *Büyük bilgi*, (Çev. Mukaddere Nabi Özerdem), Milli Eğitim Yayınları.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 217-239.
- Özkan, H. H. (2006). Popüler kültür ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. Cilt: 14, No: 1, 29-38.
- Palatkina, G. V. (2009). *Etnopedagogika. İzdatel’skiy dom “Astrahanskiy universitet”*.
- Tosun, İ. (2015). Etnopedagoji açısından Monguş Kenin-Lopsan’ın Tıva Çançıl adlı eseri, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 10/8 Spring 2015, p. 2017-2038.

- Uçar, İ. ve Doğruel, N. (2016). Kazak Türkçesinde aile bireyleri ile ilgili atasözleri üzerine bir çalışma. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 5(1), 94-107.
- Vahabzade, B. (1978). *Sadelikte Böyüklik*, Yazıcı Yayınları.
- Volkov, G. N. (1974). *Etnopedagogika*. Çeboksarı.
- Volkov, G. N. (1989). Neotyemlemaya çast' narodnoy kul'turı. *Pedagogika*. No: 7, 98-105.
- Volkov, G. N. (2004). *Çuvaşskaya etnopedagogika*. Çeboksarı.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

ETHNOCULTURAL SITUATION AS A FACTOR IN THE UPBRINGING OF CHILDREN IN A PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATION

ÇOCUKLARIN OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ORGANİZASYONUNDA YETİŞTİRİLMESİNDE ETNOKÜLTÜREL DURUM

Natalia Borisovna Romaeva¹, Anton Pavlovich Romaev²

Article Type: Research Article

Abstract

The article presents the results of a theoretical analysis and experimental substantiation of the problem of raising children of senior preschool age, taking into account the ethno-cultural situation in a preschool educational organization. The purpose of the study is to theoretically and experimentally substantiate the educational potential of the ethno-cultural situation in the preschool educational situation. To achieve purpose of the study, the following tasks were solved: to identify the features of the ethnocultural education of preschoolers; to develop and test the program of the Program of ethnocultural education of children of senior preschool age, taking into account the ethnocultural situation in kindergarten; determine the levels, reveal the dynamics of the ethno-cultural upbringing of children in the study period. To determine the levels of ethno-cultural upbringing of children, the proposed by E.S. Babunova (Babunova, 2020) three levels of ethno-cultural upbringing of children of senior preschool age: above sufficient, sufficient, below sufficient (based on cognitive, emotional-value, behavioral criteria). To determine the theoretical significance of the research problem, review the literature, define the key concept of the study, the authors used theoretical methods: analysis, synthesis. The pedagogical experiment was chosen as the leading research method in order to identify the effectiveness of the proposed program of ethnocultural education of children of senior preschool age, taking into account the ethnocultural situation in kindergarten. Analysis of the results of the formative experiment allowed us to conclude that the ethno-cultural upbringing of preschoolers is changing positively.

Key words: Preschool Education, Ethnocultural Situation, Ethnocultural Education, Senior Preschool Age

Öz

Makale, okul öncesi eğitim kurumundaki etno-kültürel durumu dikkate alarak, okul öncesi çağındaki çocukları yetiştirme sorununun kuramsal bir analizinin ve deneysel olarak doğrulanmasının sonuçlarını sunmaktadır. Çalışmanın amacı, okul öncesi eğitim durumunda etno-kültürel durumun eğitim potansiyelini teorik ve deneysel olarak kanıtlamaktır. Çalışmanın amacına ulaşmak için aşağıdaki görevler yapıldı: okul öncesi çocukların etnokültürel eğitiminin özelliklerini belirlemek; anaokulundaki etnokültürel durumu dikkate alarak

¹ Doctor of pedagogical sciences, Professor, Vice-Chancellor for Educational and Organizational Work of the Stavropol Regional Institute for Educational Development, Excellence and Retraining of Education Workers, Stavropol, Russian Federation. romaeva.natalia@mail.ru, ORCID 0000-0002-1548-9684

² Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Preschool and Additional Education (branch) of the Stavropol State Pedagogical Institute, Budennovsk, Russian Federation. delovomail@mail.ru, ORCID 0000-0002-5641-876X

okul öncesi çağındaki çocukların etnokültürel eğitim programının programını geliştirmek ve test etmek; düzeylerini belirlemek, çalışma döneminde çocukların etno-kültürel yetiştirilme dinamiklerini ortaya çıkarmak. Çocukların etno-kültürel yetiştirilme düzeylerini belirlemek için, E.S. Babunova (Babunova, 2020) okul öncesi çağındaki çocukların üç etno-kültürel yetiştirilme düzeyi: yeterli üstü, yeterli, yeterli altı (bilişsel, duygusal-değer, davranış ölçütlerine dayalı). Araştırma probleminin kuramsal önemini belirlemek, literatürü gözden geçirmek, çalışmanın anahtar kavramını tanımlamak. Yazarlar teorik yöntemler kullandı: analiz, sentez. Pedagojik deney, anaokulundaki etnokültürel durumu dikkate alarak, okul öncesi çağındaki çocukların önerilen etnokültürel eğitim programının etkinliğini belirlemek için önde gelen araştırma yöntemi olarak seçilmiştir. Biçimlendirici deneyin sonuçlarının analizi, okul öncesi çocukların etno-kültürel yetiştirilmesinin olumlu yönde değiştiği sonucuna varmayı sağladı.

Anahtar Sözcükler: Okul Öncesi Eğitim, Etnokültürel Durum, Etnokültürel Eğitim, Okul Öncesi Yaş

1. INTRODUCTION

In modern Russian society, in the conditions of its spiritual revival, the growth of the national self-consciousness of people, the interest in ethnic cultures and their educational potential is natural. Preschool educational organizations, implementing their own educational programs, seek to reflect the ethno-cultural characteristics of the region in them. This entails the need to take into account the personal characteristics, interests, inclinations of preschoolers and preschool teachers, which make it possible to individualize the educational process in this direction (Abdalieva, 2003). The Federal Law "On Education in the Russian Federation" in Article 3 "Basic Principles of State Policy and Legal Regulation of Relations in the Sphere of Education" states the unity of the educational space on the territory of the Russian Federation, the protection and development of ethno-cultural characteristics and traditions of the peoples of the Russian Federation in a multinational state" (Federal Law "On Education in the Russian Federation", 2012) as one of the principles. In our opinion, this emphasizes the need to educate preschoolers, taking into account the ethno-cultural characteristics of their education.

Modern trends in the development of preschool education suggest the inclusion of elements of the cultures of various people in the educational process, since the cultural heritage of all people contains educational ideas. National self-consciousness or ethnic identity, as an awareness of one's belonging to a certain ethnic group, is formed in a person in the first years of his life. It is this period that is considered decisive in the formation of the character and norms of behavior, which largely depend on the social and ethno-cultural environment. Ethnopedagogy has a significant educational potential, which describes the attitude to work as a value among various people.

In order to define and clarify the content of the concept of "ethnocultural situation", shall we turn to the definitions of such concepts as "folk pedagogy" and "ethnopedagogy". Folk education is reflected in the works of outstanding Russian teachers: L.N. Tolstoy, K.D. Ushinsky, A.S. Makarenko, V.A. Sukhomlinsky and others. Folk pedagogy is considered an obligatory component and an integral part of the spiritual culture of every nation. The famous Soviet ethnographer and teacher G.S. Vinogradov (1886-1945) was one of the first to address the problem of folk pedagogy. In 1926, he wrote the work "Folk Pedagogy", in which he tried

to reveal the essence of this phenomenon as an integral part of the pedagogical culture of different nations. In his opinion, folk pedagogy is "not so much a system as a sum of knowledge and skills." He defined folk pedagogy through a combination of various methods that are used by the people to raise children. G.S. Vinogradov also emphasized that if we are talking about folk pedagogy, we do not mean pedagogical theory, but pedagogical practice. Proceeding from this, he believed that "the totality of the means of influencing the young generation accepted by the people for the purpose of their education and upbringing should be called folk pedagogy" (Volkov, 2009).

After a break in the study of the foundations of folk pedagogy in the early 1960s, teachers V.A. Sukhomlinsky, B.A. Aleksandrov, V.Kh. Harutyunyan, V.F. Afanasiev, G.N. Volkov, A. Gashimov, Y.I. Khanbikov and others actively began to explore various aspects of traditional folk cultures, their educational potential, and the peculiarities of ethnic education systems. A significant place was occupied by the theoretical substantiation of the features of public education.

Folk pedagogics is the foundation of the science of ethnopedagogics. Ethnopedagogics is a fairly young and rapidly developing science. In Soviet pedagogy, the term "ethnopedagogics" appeared in the 1970-es thanks to academician G.N. Volkov (1927-2010), who in the monograph "Ethnopedagogy" (1974) gave a theoretical and methodological justification for ethnopedagogy as an independent branch of scientific and pedagogical knowledge. Proceedings of G.N. Volkov played a leading role in the formulation of the concept of ethnopedagogy, the formulation of its subject, goals, content, methods and means. Sometimes in pedagogy one can find works that do not draw a clear line between the concepts of "folk pedagogy" and "ethnopedagogy", for example, there is a description of the traditional folk educational experience, and for this the term "ethnopedagogy" is used. G.N. Volkov identified the main difference between these scientific concepts: "folk pedagogy is related to experience, its description, ethnopedagogy is the sphere of theoretical thought, the sphere of science." Ethnopedagogy, according to G.N. Volkov, this is the science of the experience of peoples in educating and educating the younger generation, of the pedagogical views of various people, the science of the pedagogy of everyday life, family, clan, tribe, nationality and nation. The scientist revealed the essence of the concept of "folk education", formulated its goals, objectives, described the content, methods and means, revealed the people's ideals of a person (Volkov, 2009), p. 157).

Modern scientists A.G. Absalyamova and N.Sh. Syrtlanova, noting the importance of the regional component in preschool education, believe that it should include the oral-poetic, musical-playing and arts and crafts of those people who are represented in the socio-ethnic characteristics of the group. The authors point to the multicultural vector of the content component of preschool education, which is aimed at meeting the needs of all participants in the multicultural educational space (Absalyamova A.G. & Syrtlanova N.Sh., 2006). Scientists introduce the term "multicultural-developing environment" of a preschool organization,

which is interpreted as a system of material objects that can ensure mutual understanding and interaction of children of different nationalities in preschool educational activities, which contributes to the formation of a child's ethnic identity.

We took the point of view of E.S. Trubina, that taking into account the ethnocultural characteristics of each region in the education and upbringing of preschool children will constitute the ethnocultural situation of development (Trubina, 2015).

2. MATERIALS AND METHODS

To determine the theoretical significance of the research problem, review the literature, define the key concept of the study, the authors used theoretical methods: analysis, synthesis. The pedagogical experiment was chosen as the leading research method in order to identify the effectiveness of the proposed program of ethnocultural education of children of senior preschool age, taking into account the ethnocultural situation in kindergarten.

To determine the levels of ethno-cultural upbringing of children, the proposed by E.S. Babunova (Babunova, 2020) three levels of ethno-cultural upbringing of children of senior preschool age: above sufficient, sufficient, below sufficient (based on cognitive, emotional-value, behavioural criteria).

The main methods of collecting information were the methods of pedagogical research: individual conversations with children in order to identify their interest in the cultures of different people; targeted observation of the play activities of preschoolers to identify the ability of children to use knowledge about the traditions, norms and rules of behavior of representatives of different ethnic groups in independent activities.

Information processing methods. The results of observation and conversation with each child were evaluated on a 5-point scale according to three criteria (cognitive, emotional-value, behavioral). Then, using the arithmetic mean, the level of the child's ethno-cultural upbringing was determined: a higher than sufficient level - more than 3.8 points; sufficient level - from 2.3 to 3.7 points; below sufficient - less than 2.2 points. To reveal the dynamics of the levels of ethno-cultural upbringing of children, the method of comparative analysis of the results before and after the experiment was used.

The experimental study was carried out in preschool educational institutions of the Stavropol Territory of the Russian Federation. Using the example of one educational organization in the Budyonnovsky urban district, we will analyze the results obtained. First of all, during the conversation with the parents, the ethnic composition of the older group of children was revealed. Out of 20 families, 20 children of senior preschool age (5-6 years) took part in the experimental work 17 identified themselves as Russians, 1 as Ingush, and 2 as Dargins.

3. RESULTS AND DISCUSSION

Folk traditions have long been considered as significant components of the regional culture, seen as an opportunity to master the cultural characteristics of the region. Folk traditions allow not only to get acquainted with the culture of representatives of various people inhabiting the region, but also to reveal the identity of the cultures of neighbouring people, their internal similarities and differences.

Modern preschool pedagogy and psychology considers playing activity to be the leading activity, which reflects the main achievements of preschool children, role-playing and real interactions are formed; graphic activity, design according to plan, etc.

In preschool children, during the educational process, significant humane personality traits are gradually formed: justice, modesty, responsiveness; volitional qualities develop: the ability to control one's desires, the ability to overcome difficulties that arise on the way to achieving the goal, the ability to fulfill the requirements of adults, to observe moral norms and rules of behaviour, to follow a positive example in one's actions.

In general, a theoretical analysis of psychological, pedagogical and methodological literature showed that children aged 5-6 understand the essence of moral norms and rules; they gradually develop the ability to foresee the consequences of their actions. Behaviour in older preschool age is characterized by greater purposefulness and awareness. At this time, it is necessary to create conditions for the formation in children of responsibility for their behavior, as well as elements of self-control and introspection.

In modern conditions of awareness of the spiritual foundations of the development of society, the issue of careful and scientifically based consideration of regional ethnic cultures in working with children is significant. That is, the introduction of preschoolers to universal, civilizational values should begin with the study of the culture of their small homeland, their people. The issues of knowledge and appropriation of folk culture were dealt with by such Russian scientists as E.A. Baller (Baller, 1969), E.V. Ilyenkov (Ilyenkov, 2019), A.V. Kamenets (Kamenets, 2016), Y.A. Lukin (Lukin, 1993), and others.

In recent decades, interest has increased in the methodological provision of children's acquaintance with the culture of their people and their national traditions. We will consider the pedagogical process, taking into account the ethno-cultural situation in preschool educational institutions, as a specially organized process of interaction between teachers and children to implement the content of preschool education, including the educational potential of folk pedagogy, as well as features, factors, means, methods of ethnopedagogics in order to solve educational problems that contribute to the development and socialization of the child as a subject of an ethnic group and a future citizen.

In the pedagogy of preschool age, the issue of forming the national identity of children is relevant, through the revival of folk traditions and holidays, understanding the significance

of their nation, ethnic group in the global historical process. To solve these problems, the teacher needs to learn how to identify and realize the educational potential of national traditions and customs; to cultivate the interest of preschoolers in their native culture, to promote self-awareness as a bearer of this culture.

Most scientists-ethnopedagogues believe that the main mechanism for the inclusion of folk pedagogy in the educational process in preschool education is folk tradition, which reflects the essence of folk culture, shows its connection with social conditions; at the same time, it contains the same educational and developmental functions as before.

Ethnopedagogy reveals the pedagogical possibilities of old customs in modern conditions and determines the need for new traditions and customs aimed at educating children and youth. Education on folk traditions contributes to the formation of religious tolerance, interethnic tolerance.

We share the view that has developed in modern philosophy of culture as a unity of national, ethnic and regional. This is connected, apparently, with the fact that culture reflects not only the universal component, but there is a qualitatively unique component, due to the historically established specific territory.

We agree that the main task of a preschool educational organization based on national cultural traditions is the formation of a spiritual and moral personality with an active life position, creative potential, ready for self-improvement, for constructive interaction with other people (Uvarova, 2014).

Traditions contribute to the preservation of ties between generations, reflect the peculiarities of the spiritual and moral life of people. The succession of older and younger generations is based primarily on traditions: the more diverse the traditions, the wider the spiritual wealth of the people. Nothing unites people like tradition. It is the traditions that contribute to the preservation and restoration of the cultural heritage, which is so necessary for the younger generations. At present, it is very important to form in a modern teacher respect for national traditions, a positive attitude, a constant desire to maintain and preserve the traditions of various people living in the region. According to the research of Abdaliev, G.K. (2003) 100% of preschool teachers positively perceive and respect folk traditions, consider it necessary to observe them. In practice, about 42.8% of teachers support folk traditions in preschool educational institutions, 26.2% are indifferent to them, and 31.0% are negative, they do not try to support folk traditions, including predictions in the future.

The process of multicultural socialization of children begins with the entry into the culture of their people, with the process of forming ethnic identity.

Ethnocultural education includes knowledge about the following elements of folk culture:

1. Material culture:

knowledge about the main types of settlements, dwellings, basic household items;

knowledge about clothes (first of all, about the national costume), traditional jewellery;

knowledge about national cuisine;

knowledge about traditional vehicles;

knowledge about the main tools of labour;

knowledge about the specifics of various types of work.

2. Spiritual culture:

knowledge of folk customs, rituals, traditions, holidays;

knowledge of the national language, folk art (fairy tales, proverbs and sayings, traditional children's games, folk music);

knowledge of folk art (songs, dances, works of art, as well as arts and crafts, oral art).

3. Normative culture:

knowledge of universal moral qualities;

knowledge of the rules of communication between people both within the ethnic group and outside it.

Usually, in the ethnocultural education of the younger generation, there are three main areas:

- cognitive, involving information saturation (knowledge about traditions, holidays, customs of various ethnic groups, their cultural characteristics, values, etc.);

- emotional impact, which involves the formation of positive feelings for folk culture, a response in the soul of a preschooler, "stirring up" his feelings;

- behavioural, suggesting that the knowledge acquired by children about the norms, rules of relationships between people should be reflected in their own behaviour, in interaction with representatives of other ethnic groups (Uvarova).

The tasks of the educator are to reveal the spiritual and moral potential of the works of various people, to convey it to children in a form accessible to their age. At preschool age, great importance is attached to increasing the child's vocabulary through the semantic explanation of new words, their etymology and historical meaning.

An analysis of the psycho-pedagogical and methodological literature on the problem under study made it possible to identify the main areas of work (Antonova, 2021).

The first direction is connected, first of all, with the professional competence of preschool teachers and involves a number of activities:

- individual: conversations, consultations ("The role of folk rhymes, proverbs and sayings in the upbringing of children"), questionnaires aimed at identifying difficulties on this topic;
- collective: holding seminars, workshops, master classes ("Ethnocultural situation in a group of children"), pedagogical game - quizzes ("Features of labour education among different people"), open classes, creation of ethnic mini-museums.

Such work is aimed at improving the practical and theoretical knowledge of educators about the peculiarities of raising children of preschool age, taking into account the ethnocultural characteristics of the group.

The second direction of work is connected with the expansion of forms, methods and means of education in various types of activities of preschool children (self-service, household work, manual labour, labour in nature, etc.):

- expanding the theme of role-playing games: "Travel agency" (travel to historical places), "Fashion salon (with elements of national clothes)", etc.
- designing thematic portfolios,
- implementation of short-term collective projects "How is bread made?", "National cuisine", "Main tree of my Motherland", etc.,
- use of ICT tools (creation of presentations "Toys of different people", "Traditional crafts of different people" (in accordance with the ethno-cultural situation in the group), creation of multimedia manuals);
- replenishment of visual material (creation, together with parents, of the albums "Workers of our city/village", "All professions are important, all professions are needed"; use of periodicals - children's magazines "Umnyasha", "Merry Why Why", which contain recommendations to parents, including on the ethnocultural education of preschool children, a series of books "Miracles with your own hands" were purchased.

The third direction is the improvement of forms and methods of work with parents:

- an increase in joint activities with parents and children to raise children, taking into account the ethnocultural situation in the group (joint hikes, landscaping, decorating their sites, building winter buildings together with parents, joint creative exhibitions of children and parents, decorating group rooms for the holidays).
- preparation of relevant recommendations to parents on the ethnocultural education of children (folders, wall newspapers, various visual information materials, round tables).

- organization of innovative forms of work with parents: (conducting trainings, master classes, etc.).

The experimental study was carried out in preschool educational institutions of the Stavropol Territory of the Russian Federation. Using the example of one educational organization in the Budyonnovsky urban district, we will analyze the results obtained. First of all, during the conversation with the parents, the ethnic composition of the older group of children was revealed. Of the 20 families, 17 identified themselves as Russians, 1 as Ingush, and 2 as Dargins.

In the course of the experimental study, we relied on the proposed by E.S. Babunova (Babunova, 2020) three levels of ethno-cultural upbringing of children of senior preschool age: above sufficient, sufficient, below sufficient (based on cognitive, emotional-value, behavioral criteria).

The level “above sufficient” is characterized by the awareness of preschoolers about the ethnic identity and history of ethnic groups in the region; the desire to learn the traditions, rules and norms of behaviour inherent in different people, a steady interest in the cultures of ethnic groups; the need for new ethnocultural knowledge; the desire to communicate with peers and adults in a multicultural educational space based on the observance of the rules and norms of behaviour in a multiethnic space; awareness of one's own ethnicity; respect for the ethnic and cultural identity of people.

A sufficient level is characterized by partial awareness of preschoolers about ethnic identity and the history of ethnic groups in the region; situational desire to learn the traditions, rules and norms of behavior characteristic of different people, expressive interest in the cultures of ethnic groups; irregular need for new ethno-cultural knowledge; the desire to communicate with peers and adults in a multicultural educational space on the basis of partial compliance with the rules and norms of behavior in a multiethnic space; awareness of one's own ethnicity; benevolent attitude to the ethno-cultural identity of people.

The “below sufficient” level is characterized by ignorance of preschoolers about the ethnic identity and history of ethnic groups in the region; misunderstanding of the importance of learning the traditions, rules and norms of behaviour inherent in different people, episodic interest in the cultures of ethnic groups; low need for new ethnocultural knowledge; a weak desire to communicate with peers and adults in a multicultural educational space based on compliance with the rules and norms of behaviour in a multiethnic space; lack of ethnic tolerance.

In order to determine the level of ethno-cultural upbringing of children, we considered that it is advisable to use the following methods of pedagogical research: observation, conversation, analysis, methods of processing the data obtained. Individual interviews were held with children in order to identify their interest in the cultures of different people; targeted

observation of the play activities of preschoolers to identify the ability of children to use knowledge about the traditions, norms and rules of behaviour of representatives of different ethnic groups in independent activities.

The following results were obtained: 20% of children demonstrated a level above sufficient, 35% - a sufficient level, 45% - a level of ethnocultural education below sufficient. An analysis of the results gave grounds to conclude that preschoolers had sufficient and below sufficient levels of ethnocultural education. Therefore, we considered that it would be expedient to carry out work to increase the level of ethnocultural education of preschool children, taking into account the ethnocultural situation, i.e. using the educational potential of ethnopedagogics of the people of the region. For this, a formative experiment was carried out, during which the Program for the Ethnocultural Education of Children of Senior Preschool Age was implemented, taking into account the ethnocultural situation in kindergarten.

This program includes 4 areas of work "My home is my family", "Russian traditions", "Ingush traditions", "Dargin traditions", which were determined by the ethnic composition of the group of children. During the implementation of the program, children got acquainted with national fairy tales, parables, proverbs; obtaining initial ideas about national cultures and labor traditions. A positive attitude towards ethno-cultural originality was formed in the following way: in the process of manual labor - making handicrafts: dolls in national costumes; in the process of household work - getting to know the national cuisine - helping parents in preparing the national dish (Russian cuisine - dumplings; Ingush - Chapilgash - a pie with filling, Khaltam dulkh - dumplings and meat; Dargin - a miracle pie); in the process of labour in nature: planting on the site of shrubs that are characteristic of the area where the ethnic group lives (dwarf birch; tsulla dechig (Ing. Tsondakhch) svidina shrub, or blood-red southern derain; boxwood bush).

The program also included the following activities:

1. Conversation about the arts and crafts of various people.
2. Conversation about the folk art of multinational Russia.
3. Conversation about traditional national clothes.
4. Introduction of elements of folk art into the content of classes.
5. Preparation and holding of an exhibition of crafts for preschoolers.

I would especially like to note the fact that the children got acquainted with the cultural characteristics of both their own and other people with great interest. The most interesting was the traditional national cuisine. Many children then, together with their parents, made national dishes at home and treated them to their neighbours, which also characterizes the national tradition of hospitality.

Analysis of the results of the formative experiment allowed us to conclude that the ethno-cultural upbringing of preschoolers is changing positively, taking into account the ethno-cultural characteristics of the group of children: 30% of children showed a level above sufficient (+ 10% compared with the data at the beginning of the experiment), 45% - a sufficient level (+ 10%), 25% - below the sufficient level of ethno-cultural education (-20%).

A theoretical study made it possible to determine that taking into account the ethno-cultural characteristics of each region in the education and upbringing of preschool children constitutes the ethno-cultural situation of development. The pedagogical process, taking into account the ethno-cultural situation in preschool education, is defined as a specially organized process of interaction between teachers, parents and children to implement the content of preschool education, including the educational potential of folk pedagogy, as well as features, factors, means, methods of ethnopedagogy in order to solve educational problems that contribute to the development and socialization of the child as a subject of an ethnic group and a future citizen.

Ethnocultural education should be based on taking into account the ethnocultural characteristics of each kindergarten in the education and upbringing of preschoolers. This involves the inclusion of elements of oral-poetic, musical-playing and arts and crafts of various people, represented in the ethno-cultural environment of a group of children.

The main directions of work on the research problem were identified: the first direction is connected with increasing the professional competence of teachers of preschool educational institutions in the field of ethno-cultural education of children, taking into account ethno-cultural characteristics; the second direction is connected with the expansion of forms, methods and means of ethnocultural education in various types of activities of preschool children (self-service, household work, manual labour, labour in nature); the third direction reflected the need to improve the forms and methods of working with parents.

The developed Program of ethnocultural education of children of senior preschool age, taking into account the ethnocultural situation in kindergarten, included 4 areas: "My home is my family", "Russian traditions", "Ingush traditions", "Dargin traditions", which were due to the ethnic composition of the group of children. During the implementation of the program, children got acquainted with national fairy tales, parables, proverbs about work; obtaining initial ideas about national cultures and labour traditions. A positive attitude towards ethnic cultures was formed in the following way: in the process of manual labor - making handicrafts: dolls in national costumes; in the process of household work - acquaintance with national cuisine - assistance to parents in preparing a national dish; in the process of labour in nature: planting shrubs on the site, which are typical for the area where the ethnic group lives.

Analysis of the final diagnostic results allows us to draw the following conclusions:

Firstly, at the present stage, the problem of ethnocultural education of preschoolers, taking into account ethnocultural characteristics, is relevant.

Secondly, the analysis of the results of the experiment showed that the work on the ethnocultural education of preschoolers in a multinational region is quite effective and gives positive results.

Thirdly, the stimulation of a positive attitude towards different cultures in a child is carried out thanks to a system of specially selected pedagogical tools that reflect the specifics of the ethnic cultures of the region.

4. CONCLUSION

Thus, having studied the role and place of national traditions in the upbringing of preschool children, we can state the following.

In the pedagogical theory and practice of preschool education, there is a high interest in national identity, in the revival of folk traditions, in understanding the role of one's nation, ethnic group in the global historical process. The task of the educator is to learn to identify and realize the educational potential of national traditions and customs; to form an interest in the native culture and teach the child to be aware of himself as the keeper and bearer of this culture.

Primary diagnostics gave grounds to say that preschoolers had sufficient and below sufficient levels of ethnocultural education, which indicated the need to work to increase this level by creating an ethnocultural environment in the classroom.

An appropriate program was developed, the implementation of which is aimed at studying the national traditions of the Russian, Ingush and Dargin people. Proverbs and sayings, national fairy tales and parables were studied with the children, during the conversations the traditions of respect for the work of different nations were revealed, dolls in national costumes were made, children learned to cook national dishes, etc.

In the course of the control experiment of the study, the effectiveness of the developed and implemented Program for the ethnocultural education of children of senior preschool age was confirmed, taking into account the ethnocultural situation in the preschool. Analysis of the results of the formative experiment allowed us to conclude that the ethno-cultural upbringing of preschoolers is changing positively, taking into account the ethno-cultural characteristics of the group of children: 30% of children showed a level above sufficient (+ 10% compared with the data at the beginning of the experiment), 45% - a sufficient level (+ 10%) , 25% - below the sufficient level of ethno-cultural education (-20%).

Ethics Committee Approval

Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests

The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article

REFERENCES

- Abdalieva, G. (2003). An element of nationality in a person's character, the impact of life on his upbringing. "Symposium" series, Innovations and education. , Issue 29 (pp. 467-478). Proceedings of the St. Petersburg Conference: St. Petersburg Philosophical Society,. Retrieved from <http://anthropology.ru/ru/text/abdalieva-gk/element-narodnosti-v-haraktere-cheloveka-vliyanie-zhizni-na-ego-vospitanie>
- Absalyamova A.G. & Syrtlanova N.Sh. (2006). Multicultural orientation of the regional content of preschool education in the Republic of Bashkortostan. Pedagogical journal of Bashkortostan, 36-45. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/multikulturnaya-napravlenost-regionalnogo-soderzhaniya-doshkolnogo-obrazovaniya-v-respublike-bashkortostan>
- Antonova, T. (2021). Ethnocultural education of preschool children. Preschool education, 1-7.
- Babunova, E. (2020). Pedagogical strategy of ethnocultural education of children aged 5–7 years in the conditions of the polylogical space of a preschool educational institution. Flinta.
- Baller, E. (1969). Succession in the development of culture. Moscow: The science.
- Federal Law "On Education in the Russian Federation". (2012, 12 29). Retrieved from <https://docs.cntd.ru/document/902389617>
- Federal state educational standard for preschool education. (2013, 10 17). Retrieved from <https://docs.edu.gov.ru/document/7dcd2fd1d14f608ec97e9ef6699f99ae/download/2037/>
- Ilyenkov, E. (2019). Collected works in ten volumes (Vol. 1). Moscow: Canon-plus.
- Kamenets, A. V. (2016). Culturology of the Russian world: the spiritual foundations of the national mentality. Moscow: Quantum Media.
- Lukin, Y. A. (1993). Culture and cultural policy. Moscow: Science.
- Trubina, E. (2015). Modern approaches to the designing of pre-school educational activities taking into account the ethno-cultural situation of development. Vestnik VEGU, 180-185.
- Uvarova, L. B. (2014). Moral education of children of senior preschool age using ethno-cultural traditions. Concept, 1-7. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/nravstvennoe-vospitanie-detey-starshego-doshkolnogo-vozrasta-s-ispolzovaniem-etnokulturnyh-traditsiy/viewer>
- Volkov, G. (2009). Ethnopedagogy. Publishing Center "Academy".
- Zakharova, L. (2011). Ethnocultural education of preschool children. Pedagogical education and science, 64-68.

EDUCATIONAL POTENTIAL OF THE CRIMEA PEOPLE'S TRADITIONS, CUSTOMS AND RITUALS

KIRIM HALKININ GELENEKLERİ, GÖRENEKLERİ VE ADETLERİNİN EĞİTİMDEKİ POTANSİYELİ

Irina A. Zakiryanova ¹

Article Type: Research Article

Abstract

The specifics of the Crimea are determined by the population's multi-ethnic and multi-confessional composition. In these conditions, it is important to create opportunities for the restoration and development of ethnic cultures, interaction between them in the interests of national unity. The historical past heritage of the people who live in the Crimea has a huge educational potential, namely: positive experience of people's cooperation and friendship, contributing to ensuring civil peace, social stability and information protection of society, creating favourable psychological and pedagogical conditions for younger generations' socialization. The educational potential of the Crimea people's traditions, customs and rituals are realized in the education system which is the most important institution of an individual's socialization, the leading factor in the conservation and development of national cultures and languages, ethnic identity of all people who live in the region; an effective tool for cultural and political integration of the Russian society. The integral sociocultural space of the Crimea, despite the ethnocultural diversity, is a fertile ground for the effective solution of tasks related to the search for spiritual and moral values and guidelines for younger generations since during centuries of interaction the Crimea people have developed such skills as mental compatibility of various ethnocultural communities, peaceful coexistence of ethnic groups and faiths, trust and mutual assistance of people to each other. Crimea people's traditions, customs and rituals which include a whole complex of behaviour norms, forms of consciousness and systems of human communication with essential value are significant components of the spiritual and moral values system and guidelines.

Keywords: Crimea people's traditions, customs and rituals, educational potential, ethnic revival, patriotism, interethnic stability conservation.

Öz

Kırım'ın özellikleri, nüfusun çok etnikli ve çok mezhepli bileşimi tarafından belirlenir. Bu koşullarda, etnik kültürlerin restorasyonu ve gelişimi için fırsatlar yaratmak, ulusal birlik çıkarları doğrultusunda aralarındaki etkileşim önemlidir. Kırım'da yaşayan insanların tarihsel geçmiş mirası büyük bir eğitim potansiyeline sahiptir, yani; insanların işbirliği ve dostluğunun olumlu katkısı, sivil barışın, sosyal istikrarın ve toplumun bilgi korumasının sağlanmasına katkıda bulunmak, genç nesillerin sosyalleşmesi için uygun psikolojik ve pedagojik koşullar yaratmak. Kırım halkının gelenek, görenek ve adetlerinin eğitim potansiyeli, bir toplumun en önemli kurumu olan eğitim sisteminde gerçekleştirilmektedir. Ulusal kültürlerin ve dillerin korunması ve

¹ Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Foreign Languages Department, Black Sea Higher Naval School, Sevastopol, Russian Federation ariddsev@yandex.ru ORCID 0000-0001-7770-0986

geliştirilmesinde önde gelen faktör olan bireyin sosyalleşmesi, bölgede yaşayan tüm insanların etnik kimliği; Rus toplumunun kültürel ve politik entegrasyonu için etkili bir araçtır. Etnokültürel çeşitliliğe rağmen, Kırım'ın ayrılmaz sosyokültürel alanı, yüzyıllardır süren etkileşimler sırasında Kırım halkının çeşitli etnokültürel toplulukların zihinsel uyumluluğu, etnik grupların ve inançların barış içinde bir arada yaşaması, insanların birbirine güveni ve karşılıklı yardımı gibi beceriler geliştirdiğinden beri, genç nesiller için manevi ve ahlaki değerler ve kılavuzlar arayışı ile ilgili görevlerin etkili bir şekilde çözülmesi için verimli bir zemindir. Bütün bir davranış normları kompleksi, bilinç biçimleri ve temel değere sahip insan iletişim sistemlerini içeren Kırım halkının gelenekleri, görenekleri ve adetleri, manevi ve ahlaki değerler sisteminin ve yönergelerinin önemli bileşenleridir.

Anahtar Sözcükler: Kırım halkının gelenekleri, görenekleri ve adetleri, eğitim potansiyeli, etnik canlanma, vatanseverlik, etnik istikrarı koruma.

1. INTRODUCTION

When considering the issue of the Crimea people's traditions, customs and rituals educational potential, it should be emphasized that the Crimea as a part of the Russian Federation statehood basis is, on the one hand, the presence of a common for all people who live on the peninsula territory, the Homeland – Crimea and Russia; on the other hand, the understanding that the dynamic development of this statehood can be ensured only in compliance with the principle of 'unity in diversity' which presupposes the equality of rights of all Crimea people, regardless of national, religious and racial affiliation. The conservation of interethnic stability is significantly influenced by the legacy of the historical past which contains a huge positive experience of Crimea people's cooperation and friendship, which is very important for ensuring civil peace, social stability and information protection of society, for creating favorable conditions for the younger generations' socialization at the present stage of society development.

It is the ethnocultural identity and diversity represented by the basic values of each people who live on the territory of the Crimea – traditions, customs and rituals as the semantic basis of all life – that is assigned a significant role in the functioning of such a complex, historically developed geopolitical, socio-economic, ethnocultural system as the Crimea. For the most part, the Crimea people's traditions, customs and rituals contain attitudes, rules governing behavior, life in society from the standpoint of morality.

The purpose of this paper is to examine the Crimea people's traditions, customs and rituals from the standpoint of their educational potential which contributes to the Crimea people's ethnic revival, the patriotism assertion, and the interethnic stability conservation.

MATERIALS AND METHODS

The methodological basis of this paper consists of works dedicated to the analysis of folk traditions educational potential which are developed on the basis of many generations' life experience (Abdimuratova & Abdimuratov, 2020; Nigmatov, Khairullin & Baubekova, 2016; Shapovalova, 2019; Davletbaeva, Iakovleva, Kajumova, Karimova, Sadykova, Shvetsova, Vildanova, Yarhamova, 2016; O.G.Belomoeva, N. P. Ledovskikh, 2019; E.A. Koval, S.G. Ushkin,

N.V. Zhadunova, 2020 and others). As N. Abdimuratova & J. Abdimuratov emphasized, “the formation of a spiritually rich, morally integral, harmoniously developed personality with an independent worldview and independent thinking are based on the invaluable heritage of people’s traditions, customs and rituals” (Abdimuratova & Abdimuratov, 2020).

The researches of scientists (Aragioni, 1993; M.I. Artamonov, 1962; E.E. Boytsova, 2009; A.Ya. Garkavi, 1874; I.N. Kolesnikov, 2013; Yu.N. Laptev, 2000; M.Y. Martynova, 2015; L.I. Redkina, 2001; M.V. Sukharev, 2002; E.V. Chernysheva, 2015; T.V. Shushara, 2015, and others) examine issues related to the formation of the people inhabiting the Crimean Peninsula as independent ethnic groups with their inherent moral norms, rules of conduct, spiritual values which ensure acceptance and awareness of one’s self, interaction with other people.

In the course of the work, both general theoretical (theoretical and methodological analysis of psychological, pedagogical, philosophical and special literature on the problem under study in the development of the research concept) and general scientific methods (analysis, introspection, comparison) were used.

RESULTS AND DISCUSSION

The system of values and moral attitudes of the people who live in Crimea has much in common and universal. This is the veneration of ancestors, respect for people, tolerance, and the concept of honor and dignity. Thus, the core of the Crimea people’s traditions, customs and rituals is a block of national and universal values, and the ways of their production and development are historically determined.

A distinctive feature of Crimea people’s traditions, customs and rituals is that they are the guarantor of stability in the Crimean region life. According to a number of authors (L.I. Redkina, 2002; M.A. Khairuddinov, 2000; Z.G. Hasanov, 1999; O.A. Zvereva, A.N. Ganicheva, 1999 and others), knowledge of other people’s traditions, customs and rituals makes it possible to adequately communicate with representatives of different ethnocultural societies, teaches respect for their traditions, customs and rituals, no matter how strange they may seem at first glance which is of particular importance in the conditions of the multiethnic Crimea. The main thing that unites folk traditions, customs and rituals is that they contain potential opportunities that are focused on creation, not destruction.

The Crimea people’s traditions, customs and rituals development, as well as the traditions, customs and rituals of any other people, occur primarily in the family through the norms of intrafamily communication, through familiarization with the spiritual heritage. Of particular importance are such traditions, customs and rituals in which the national ideal of those human qualities is expressed, the formation and presence of which predetermines a favorable microclimate of the family and human well-being in general. It is important that the transfer of ideas, social norms and feelings to new generations be carried out through direct and personal contacts.

The holding of ethnic festivals and holidays contributes to the conservation of peace and stability in the Crimean region. The absence of prohibitions on visiting calendar holidays on

national and confessional grounds is one of the most important factors of good-neighbourly relations between all the people of the Crimea. Such holidays of interethnic harmony and friendship have become a kind of modern tradition of the Crimea people.

Despite the peculiarity of the forms of holding the calendar cycle holidays of each person living in the Crimean territory, all these holidays are united by the idea of peace, friendship and well-being, and this enhances their educational potential. The truly folk character of the calendar traditions, customs and rituals of the Crimea people contributes both to the conservation of the national self and to the conservation of interethnic harmony and social stability which in itself is of lasting significance and value.

A holiday which has been celebrated by Crimeans on June 25 as the Day of Unity of the Slavs embodying brotherhood, good neighborliness and mutual understanding of Russians, Belarusians, Ukrainians, Poles, Czechs, Slovaks, Bulgarians, Serbs and other people has become a calendar tradition in the Crimea since the 90s of the twentieth century. The purpose of this holiday is the memory of the Slavic people about their historical roots, the unification of the Slavs, the conservation of their rich spiritual heritage and centuries-old ties with each other, the strengthening of interethnic harmony, the Crimea people's ethnocultural development.

However, the Crimea people's ethnoculture is formed not only by ecology, but also by history. It is the common history that unites all ethnic groups into a single person. In this regard, the sociocultural space of the Crimea helps to determine the meaning of historical memory which in no case should be reduced only to the past, or replaced by the past. The significant is fixed in memory, that is the meaning of this significant.

Historical memory is, first of all, the living memory of our grandfathers and great-grandfathers about the most terrible war in the history of mankind, a memory that gave us an immeasurable sense of incredible strength in the unity of people, capable of overcoming any obstacles. Historical memory is now becoming a kind of unifying center for people of different national and religious affiliations. The destruction of our historical memory is fraught not only with the destruction of our national self, but also with the destruction of our entire society.

Without relying on folk traditions, customs and rituals, it is impossible to grow a true patriot of the country. The study of cultural and historical monuments, the appeal to traditions, customs and rituals of military glory is an important component of patriotic education because it allows young people, regardless of their ethnocultural affiliation, to see the inextricable connection of the times, culture and history of their native land with the culture and history of the country, to feel oneself as a part of great people.

The educational potential of the Crimea people's traditions, customs and rituals is realized in the education system which is the most important institution of an individual's socialization, the leading factor in the conservation and development of national cultures and languages, ethnic identity of all people who live in the region; an effective tool for cultural and political integration of the Russian society.

Within the framework of the activities of the higher school, the educational potential of folk traditions, customs and rituals is carried out in the following interrelated areas such as:

- educational activities;
- extracurricular educational activities;
- creative activity within the framework of creative associations, circles, educational centres.

The educational potential of the Crimea people's traditions, customs and rituals is great in that people following them acquire certain spiritual qualities naturally and simply. On the basis of assimilation of traditions, customs and rituals and following them, socially necessary qualities, moral guidelines, habits, skills of social activity and behavior, more complex social feelings, such as a sense of belonging to one's person, devotion to the family, the concept of duty, that is, everything that contributes to a person's understanding of one's Self from the standpoint of those characteristics that are accepted in this particular society, self-identification with the cultural patterns of this particular society, are formed.

Speaking about the educational potential of folk traditions, customs and rituals, including Crimea people's traditions, customs and rituals, it should be born in mind that the process of their educational impact is not limited to any one age period of human life. Any person, regardless of age, who lives in a society, is constantly in the field of action of traditions and customs peculiar to this society which act in the form of principles, norms and rules governing relationships both in a society and in a personal life.

It should be emphasized that it is advisable to introduce the Crimea people's traditions, customs and rituals including in the form of a holiday, ethnic festivals at which customs, rituals are reconstructed, the atmosphere of ethnos history is recreated, and the participants of the action have a sense of community with their people on the basis of undoubted attributes: language, centuries-old history and culture. Along with instilling love and respect for one's person, it is necessary to form a benevolent emotional and positive attitude towards ethnic diversity.

The educational potential of the Crimea people's traditions, customs and rituals should be realized in the following directions:

- information support which implies familiarity with the Crimea peoples' traditions, customs and rituals, their specifics. This information is transmitted both verbally and through various means of non-verbal communication (gestures, intonation, gaze, facial expressions, etc.);
- emotional impact as a necessary condition for the implementation of information support consists in emotional stimulation, psychological comfort and the creation of a personally and socially significant emotional relationship. In this emotional and psychological space, the process of introducing a person to folk culture, cognition of the sociocultural reality surrounding one as a representative of one's ethnocultural community is realized;
- a regulatory factor which involves the purposeful development and formation of socially significant skills of constructive behavior and interaction in a multiethnic society based on the knowledge gained.

Thus, the educational potential of the Crimea people's traditions, customs and rituals is in the fact that on the basis of the assimilation of behaviour moral and ethical norms of representatives of both their own ethnic group and other ethnic groups, there is:

- a person's understanding of oneself as part of one's person;
- affirmation of respect for one's own faith, culture and language as well as the faith, culture and language of other ethnic groups;
- preservation of the people's mentality, their unique culture, language as the most important indicator of a person's belonging to a certain ethnocultural community;
- a person's awareness that peace and well-being both in the region and in this country depend on positive interethnic communication, mutual understanding, mutual respect and mutual acceptance of representatives of different ethnic groups.

Unfortunately it should be recognized that the Crimea people's traditions, customs and rituals which contain invaluable sociocultural experience and have enormous educational potential are either not taken into account at all in the educational process or are inadequately evaluated and, as a rule, are mastered formally. Such a disdainful attitude to education based on folk principles has already given its negative results: generations of people have grown up who do not know or do not know enough about their pedigree, their family pedigree, indifferent to their native land history, their people's fate.

Undoubtedly, the diminution of the educational significance of ethnocultural knowledge and values which make up the substantial basis of the Crimea people's traditions, customs and rituals is unacceptable because in the conditions of the multi-ethnic Crimea, the tendency of ethnic egocentrism is very undesirable which, as some scientists emphasize (L.I. Borovikov, 2014; Z.G. Nigmatov, I.T. Khairullin, G.D. Baubekova, 2016; C.R. Gromova, A. Alimbekov, 2015 and others), correlates with the desire to talk about other ethnocultures only according to their nationally oriented stereotypes, according to which all people tend to:

- consider what happens in one's own culture to be natural and right, and what happens in other cultures to be unnatural and wrong;
- consider the traditions and customs of one's own ethnic community as universal: they say that what is good for one is good for others;
- consider the norms and values of one's own ethnic community to be absolutely true;
- act in such a way that members of one's own ethnic community benefit;
- be proud of one's own ethnic community.

To be proud of one's own ethnic community, its values, traditions and customs – there is nothing wrong and reprehensible in this, it is a natural socio-psychological mechanism that provides self-respect necessary for the individual at the individual level, and at the group level – the preservation of ethnic culture and its transmission to subsequent generations. But! – if one does not cross the border beyond which ethnocentrism begins which means a negative assessment of other ethnic communities, and sometimes hostility. Awareness of one's own ethnocentrism is the first step to freedom from it. To reduce ethnocentrism, we should learn how to analyze different ethnocultures, understand the mechanisms of social behaviour in

other cultures and master the skills which contribute to the successful interaction of representatives of different cultures. Nowadays – both for the people of Russia in general and the Crimea in particular – the most important task is to know one's own and neighboring ethnocultures, to understand their similarities and differences and overcome one's own ethnocentrism.

In our opinion, the integral sociocultural space of the Crimea, despite the ethnocultural diversity, is a fertile ground for the effective solution of tasks related to the search for spiritual and moral values and guidelines for the younger generations since during centuries of interaction the Crimea people have developed such skills as mental compatibility of various ethnocultural communities, peaceful coexistence of ethnic groups and faiths, trust and mutual assistance of people to each other. The Crimea people's traditions, customs and rituals which include a whole complex of behaviour norms, forms of consciousness and systems of human communication with essential value are significant components of the spiritual and moral values system and guidelines.

In addition, the Crimea people's traditions, customs and rituals contribute to meeting one of the basic needs – the need for protection in an unstable world by appealing to the time-tested values of one's person which due to their stable nature seem close and understandable. Thus a person feels one's unity with others, has a chance to feel oneself as a part of the community. This, in turn, gives a person the widest opportunities for self-realization since these opportunities are based on emotional ties with an ethnocultural community and moral obligations towards it.

Conclusion

The specifics of the sociocultural reality that has developed in the Crimean region, namely: an integral multicultural space with its ethnocultural diversity opens the way to understanding the cultural heritage of the Crimea people – traditions, customs and rituals – their role in the ethnic revival of the Crimea people, in people's identity and uniqueness conservation.

The educational potential of the Crimea people's traditions, customs and rituals is realized in the education system, in the upbringing of young people, allowing them to look at the world through the prism of what worried our ancestors, putting indisputable values at the forefront, such as: patriotism – love for the Motherland, for their land, for a family.

On the basis of assimilation of the Crimea people's traditions, customs and rituals and following them, socially necessary qualities, moral values and guidelines which contribute to the understanding that cultural diversity is a reality of life, that the conservation of interethnic stability, the ability to trust and help each other, appreciate communication and cooperation is the meaning of life for people living in the multicultural space of the Crimea.

Ethics Committee Approval

Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests

The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article

REFERENCES

- Abdimuratova, N.& Abdimuratov, J. (2020). The Role of Folk Traditions in Moral Education Young Generation International. Journal of Advanced Science and Technology. Vol. 29, No. 8, pp.3532-3538
- Aragioni, M.A. (1993). On the Question of the Ethnocultural Features of the Late Medieval Christian Population of the Mountainous Crimea. Materials on archeology, history, ethnography of Tavria. Issue 3. Simferopol.
- Artamonov, M.I. (1962). History of the Khazars. Leningrad: Gossermitazh.
- Belomoeva, O. G., Ledovskikh N. P. (2019). Problems of the existence of folk art in the information society. Postgraduate Bulletin of the Volga region. No. 7-8, pp. 44-49
- Borovikov, L.I. (2014). Pedagogy of additional education. Novosibirsk: NIPKiPRO Publishing House.
- Boytsova, E.E., Gankevich, V.Y., Muratova, E.S. & Khayredinov, Z.Z. (2009). Islam in the Crimea: Essays on the History of the Functioning of Muslim Institutions. Simferopol: Elinyu.
- Chernysheva, E.V. (2015). Features of interfaith relations in medieval Crimea and esoteric teachings. Questions of Crimean Tatar Philology, History and Culture. No. 1. 95-107
- Davletbaeva, D., Iakovleva, E., Kajumova, D., Karimova, A., Sadykova, A., Shvetsova, E., Vildanova, E., Yarhamova, D. (2016). The Model of Formation of Patriotism at Schoolchildren by Means of Folk Pedagogics. International Review of Management and Marketing, 6(S2). 184-189
- Garkavi, A.Ya. (1874). Legends of Jewish Writers about the Khazars and the Khazar Kingdom. St. Petersburg.
- Gromova, C. R. & Alimbekov, A. (2015). Egocentrism and Development of Students Identity (On the Example of Studying of Future Teachers). Environmental and Science Education, 10 (4), 571-578
- Hasanov, Z.G. (1999). Pedagogy of Interethnic Common: Textbook. Moscow: Mezhevuz. Center.
- Khairuddinov, M.A. (2000). Wise Century: A book to Become Crimea-Tatarian Ethnopedagogics. Simferopol: EKOSI Hydraulics. Book 1.
- Khairuddinov, M.A. (2000). Wisdom of the century (Traditions of the Muslim Insurgent). Simferopol.
- Kolesnikov, I.N. (2013). Annexation of Crimea to the Russian Empire in the XVIII century. Questions of History. No. 10. 131-137
- Koval, E.A., Ushkin, S.G. & Zhadunova, N.V. (2020). From theoretical constructions to practical beliefs: how ethical principles are implemented in the life strategies of young people. Monitoring public opinion: economic and social changes. N3(157). Moscow, pp. 66-93.
- Laptev, Yu.N. (2000). German Religious Communities of Germans (XIX – the beginning of the XX Centuries). Simferopol: Tavria-Plus.
- Martynova, M.Y. (2015). Greeks as Old-Timers of the Crimea. Bulletin of the Russian Nation. № 6 (44). 111-125
- Nigmatov, Z.G., Khairullin, I.T. & Baubekova, G.D. (2016). National Traditions as a Means to Upbringing Humanity in Teenagers. International Journal of Environmental & Science Education, 11(3), 261-268
- Redkina, L.I. (2001). Ethnopedagogy of the Crimean Karaites: Monograph. Kiev: Pedagogical Press.

- Redkina, L.I. (2002). *Narodovedeniye: Textbook*. Kiev: Pedagogical Press.
- Shapovalova, K. (2019). Folk Traditions in the System of Patriotic Education in Modern Elementary School. *Scientific Development of New Eastern Europe*. DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-571-89-3_33
- Shushara, T.V. (2015). Development of education of Armenians in the Crimea of the XIX - early XX century. *Humanities*. Yalta, № 3 (31). 75-79
- Sukharev, M.V. (2002). The Situation of the Orthodox Population in the Crimea in the 70s – early 80s XVIII century. *Culture of the Black Sea region peoples*. No. 50. Simferopol, 184-186
- Zvereva, O.A. & Ganicheva, A.N. (1999). *Family Pedagogy and Accessible Wax*. Moscow: Academy

**CENGİZ AYTMATOV’UN “GÜN OLUR ASRA BEDEL”
ROMANINDAKİ ETNOPEDAGOJİK DEĞERLER**
**ETNOPEDAGOGICAL VALUES IN CHINGİZ AITMATOV'S
NOVEL 'THE DAY LASTS MORE THAN A HUNDRED YEARS'**

Eşref Kaymak¹

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışmanın amacı Cengiz Aytmatov’a ait Gün Olur Asra Bedel adlı romanda yer alan etnopedagojik değerlerin ortaya çıkarılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda Aytmatov’un eseri incelenmiş, var olan etnopedagojik değerler tespit edilmiştir. Okul eğitimi ile etnopedagoji arasında güçlü bir bağ vardır. Eğitim, bireyin çocukluğundan son anına kadar yaşamında etkili bir süreçtir. Bu süreç iki biçimde ortaya çıkmaktadır: formel ve informal eğitim. Formel eğitim türünde belirli bir plana, mekâna, uzman kişi rehberliğine ve devlet gücüne ihtiyaç duyulurken; informal eğitimde plansız, çevre içerisinde, kültürlenme yoluyla oluşan bir eğitim söz konusudur. Informel eğitimde aile ön plana çıkmaktadır. Aile çocukla bire bir ilgilenir, kendi değer yargılarıyla çocuğunu yetiştirir. Bu değer yargılarının neler olduğunu ortaya koyan bilim dalı ise eğitim biliminin bir alt dalı olan etnopedagojidir. Etnopedagojinin işlevi halkın, ulusun ya da etnik bir grubun çocuklarını yetiştirirken kullandığı yöntemlerin, değerlerin neler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu değerler yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerinde yer alabilmektedir. İlgili işleve dayanarak edebî eserlerde var olan etnopedagojik değerlerin neler olduğu bu çalışmanın problem durumunu oluşturmaktadır. Araştırmanın modeli durum çalışması olarak tasarlanmış, veri toplama yöntemi doküman incelemesi, veri analiz yöntemi ise betimsel analiz olmuştur. Elde edilen bulgular 4 kategori altında incelenmiştir. Bu kategoriler: şiir/efsane, kültürel erozyon eleştirileri, Kırgız Türklerinin sosyal hayatında yer alan değerler ve hayvanlara verilen değerlerdir. Çalışmanın sonucunda yazarın bir aydın sorumluluğu üstlenerek gelecek kuşaklara etnopedagojik değerleri aktarmak istediğine ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Etnopedagoji, Cengiz Aytmatov, Gün Olur Asra Bedel, Değerler

Abstract

The purpose of this study is to reveal the ethnopedagogical values contained in the novel The Day Lasts More Than a Hundred Years by Cengiz Aytmatov. For this purpose, Aytmatov's work was studied, the existing ethnopedagogical values were determined. There is a strong bond between school education and ethnopedagogy. Education is an effective process in an individual's life from childhood to the last moment. This process occurs in two forms: formal and informal education. In the formal type of education, a certain plan, space, expert person guidance and state power are needed; In informal education, there is an education that is formed in an unplanned form, within the environment, through acculturation. Family comes to the forefront in informal education. The family takes care of the child one-on-one, raises the child with their own value judgements. The branch of science that reveals what these value judgements are is ethnopedagogy, which is a

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü Doktora öğrencisi.
esref_kaymak@windowslive.com

sub-branch of educational science. The function of ethnopedagogy is to reveal what are the methods used by the people, the nation or an ethnic group in raising their children. These values can be included in the products of written and oral literature. Based on the relevant function, the problem situation is what ethnopedagogical values exist in literary works. The model of the research is designed as a case study, the data collection method is document review, and the data analysis method is descriptive analysis. The findings obtained were examined under 4 categories. These categories are: poetry/legend, cultural erosion criticism, values given to animals and social life of Kyrgyz Turks. As a result of the study, it was reached that the author wanted to transfer ethnopedagogical values to future generations by assuming the responsibility of an intellectual.

Keywords: Ethnopedagogy, Chingiz Aitmatov, The Day Lasts More Than a Hundred Years, Cultural values

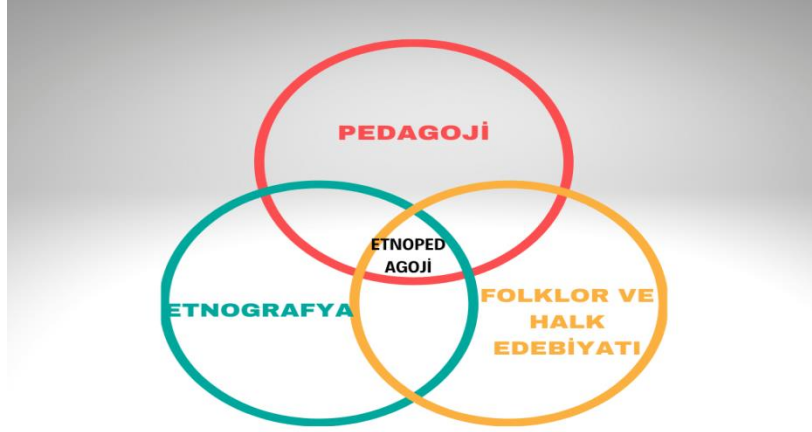
1. GİRİŞ

İnsanoğlu doğduğu andan itibaren hayata uyum sağlamaya çalışır. Bu uyumu kolaylaştıran en büyük etmen eğitimidir. Fidan'a (1996) göre eğitim, insanları belirli hedefler doğrultusunda yetiştirmektir. Bu hedefler doğrultusunda yapılan eğitim kendi içinde formel ve informal olmak üzere ikiye ayrılır. Formel eğitim devlet gücü aracılığıyla planlı, programlı, belirli bir mekânda, uzman kişi rehberliğinde gerçekleşirken; informal eğitim bireyin çevresinde, plansız bir biçimde kültürlenme yoluyla oluşur (Şimşek, 2007).

Her toplum, her etnik grup varlığını gelecek kuşaklar aracılığıyla devam ettirmeyi amaçlar. Toplamların ya da etnik grupların çekirdeği ise ailedir. Bu yüzden aile, çocuğa aktarılan değer yargılarının merkezî konumundadır. Ailelerin çocuklarını eğitirken kullanmış olduğu bilgiler çağdaş pedagojik değerleri içerdiği kadar geleneksel değerleri de içerir. Bu geleneksel değerler, bir etnik grubun çocuğunu eğitirken kullandığı değerlerdir. Geleneksel değerler ile bilimsel bilgi arasında tutarsızlık olduğunda elbette bilimsel bilgi tercih edilmelidir (Çınar, 2021).

Bir toplumda yazarlar, şairler, sanatçılar, aydınlar fikirleri ile toplumun öncüsü olurlar. Bu öncülük görevi içerisinde toplumu eğitmek ve onun hafızasını diri tutmak da yer alır. Bu bakış açısı ile bakıldığında meydana getirilen eserlerde toplumun geçmişinden bugüne kadar oluşturmuş olduğu bilgi birikimini bulmak mümkündür. Bu eserlerin farklı bilim alanları aracılığıyla ele alınıp analizinin yapılarak var olan değerlerin saptanması gerekmektedir. Bu bilim alanlarından biri de eğitim bilimlerinin alt dallarından olan etnopedagojidir. Etnopedagoji bilimi aracılığıyla ilgili eserlerde ulusların, etnik grupların çocuk yetiştirme kuralları ortaya konabilmektedir.

Etnopedagojinin kurucusu olan Volkov'a göre etnik bir grubun yeni yetişmekte olan nesilleri nasıl eğittiğini araştıran ve içinde yaşadığı çağın pedagojisini inceleyen bilim dalına etnopedagoji denir (Aktaran Alimbekov, 2007). Etnopedagoji "etnos" ve "pedagoji" kelimelerinden meydana gelmektedir. Etnos Eski Yunancada halk, millet anlamında kullanılırken pedagoji ise öğretim konularını araştıran bilim dalıdır. Çınar'a (2021) göre etnopedagoji ulusun geçmişinden bugüne geliştirerek taşıdığı, çocuklarını eğitirken kullandığı geleneksel etnik değerleri inceleyen eğitim bilimi dallarından biridir. Etnopedagojinin kaynaklarına baktığımızda ise pedagoji, etnografya, folklor ve halk edebiyatının kesişim noktası olduğunu görmekteyiz.

Şekil 1: Etnopedagojinin kaynakları (Çınar, 2021)

Etnopedagoji çalışmaları Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Çuvaşistan Özerk Cumhuriyeti'nde yaşayan Çuvaş asıllı bilim insanı Gennadiy Nikandroviç Volkov (1927-2010) tarafından başlatılmıştır. Uluslararası alanyazın tarandığında bu alanda oluşturulan birçok çalışmanın olduğu görülmektedir (Afanasyev, 1979; Ahiyarov, 1991; Aliyev, 1995; Arsaliyev, 2013; Berejnova, Nabok ve Şeglov, 2013; Huhlayeva ve Krivtsova, 2022; Kukuşin, 2002; Latışina ve Hayrullin, 2014; Moushanova, 2022; Mukayeva, 1999; Nezdemkovskaya, 2011; Pirliyev, 1977; Syavavko, 1974; Volkov, 2004). Ülkemizde ise bu alanda çalışmalar henüz yenidir. Bu alanda yapılmış tez (Asamidinova, 2019; Asanova, 2021; Baydıldaeva, 2011; Hamzaj, 2017; İmankulova, 2011; Nurdin Kızı, 2009; Mamıtova, 2011; Şahin, 2019) ve makale çalışmalarının (Abdurahmanova, 2016; Alimbekov, 2007; Çınar, 2018; Durmuş, 2021; Kahramanoğlu, 2019; Memmedli, 2020; Tosun, 2015) olduğu tespit edilmiştir. Akmatoli Alimbekov'un 2007'de yazmış olduğu *Etnopedagoji ve Kırgız Etnopedagojisinin Temel Kavramları* adlı makale Türkiye'de ilk olma özelliği taşıyarak yazılan ilk bilimsel kitap ise İkrar Çınar tarafından kaleme alınan *Etnopedagoji: Atabek Yurdu* adlı eserdir. Edebî eserlerde yer alan etnopedagojik değerlerin incelendiği çalışmalardan biri Minara Aliyeva Çınar tarafından 4. Uluslararası Her Yıl Bir Büyük Türk Bilgi Şölenleri: Cengiz Aytmatov adlı bilgi şöleninde sunulan *Cengiz Aytmatov'un Beyaz Gemi Adlı Eserindeki Etnopedagojik Unsurlar* adlı bildiridir. Bildirinin içeriğinde Aytmatov'a ait *Beyaz Gemi* adlı eserde yer alan etnopedagojik değerlerin incelendiği görülmektedir.

İlgili alanyazın incelendiğinde yapılan çalışmaların yetersiz olduğu fark edilmektedir. Var olan eksiklikten dolayı bu çalışmayı yapma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Etnopedagoji araştırmaları modernleşme ve küreselleşme sürecinde yaşanan kültür erozyonunu azaltarak geçmişten bugüne süregelen değerleri inceleyip bunları kullanıma sokacaktır (Çınar, 2021). Alimbekov'a (2007) göre etnopedagojinin problemlerinden biri, bir ulusun yazılı ve sözlü değerlerinin ele alınıp burada yatan tarihî mirastaki pedagojik değerleri araştırarak bunları sistemli hâle getirmektir. Etnopedagojinin bu sorumluluğuna dayanarak üretilen eserlerde etnopedagojik değerlerin incelenmesi ve ilgili etnik grubun kullanımına açılması

gerekmektedir. Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanında yer alan etnopedagojik değerlerin ortaya çıkarılarak geçmiş ile gelecek arasında bağlantı kurmak ve bu değerleri sistematik biçimde belirtmek Alimbekov (2017)'un tespit ettiği sorumluluğa denk düşmektedir. Tüm bunlara dayalı olarak araştırmanın problem cümlesini şu soru oluşturmaktadır: Cengiz Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* romanında yer alan etnopedagojik değerler nelerdir?

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Cengiz Aytmatov'a ait olan *Gün Olur Asra Bedel* adlı roman incelenmiştir. Romanda yer alan etnopedagojik öğelerin ortaya çıkarılarak Kırgız Türkleri özelinde Türk dünyasında çocuk yetiştirmeye dayalı değerlerin neler olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmaya dair araştırma modeli, inceleme nesnesi, verilerin toplanması ve verilerin analizi açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Modeli/Deseni

Bu çalışmada Cengiz Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanında yer alan etnopedagojik değerler incelendiği için araştırma nitel araştırma desenlerinden etnografik durum çalışması deseninde etnografik roman inceleme araştırmasına uygun olarak tasarlanmıştır. "Etnografik durum çalışması bir kişinin, olayın, faaliyetin veya sürecin kültürel bir perspektif içerisindeki durum analizidir" (Creswel, 2020, s. 603). Durum çalışmaları, olgu ve bağlam arasındaki sınırın belirgin olmadığı zamanlarda, çağdaş bir olguyu derinlemesine ve güncel yaşam bağlamında inceleyen bir gözlemci çalışmadır (Yin, 2009). Gall, Borg & Call'a (1996) göre durum çalışmasının amaçlarından biri bir olgunun detaylı açıklamalarını ortaya koymaktır

2.2. İncelenen Dokümanlar

Bu araştırmanın inceleme nesnesini Cengiz Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanı oluşturmaktadır. Kitaba ait bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1 Cengiz Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* Romanına Ait Özellikler

Kitabın Adı	Yazarı	Çevirmeni	Yayınevi	Sayfa Sayısı	Basım Sayısı
Gün Olur Asra Bedel	Cengiz Aymatov	Refik Özdek	Ötüken Neşriyat	413	70

2.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 189). İlgili çalışmada incelenen

konu hakkında bilgi sağlanan yazılı belgelerin analizine dayalı veri toplamaya doküman incelemesi denir (Karataş, 2015).

Veri toplama sürecinde Cengiz Aytmatov'un eserleri ortaya çıkarılmıştır. Bu eserler içerisinde *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanı seçilerek araştırmaya konu olmuştur. Eser içerisinde yer alan etnopedagojik değerler tek tek tespit edilmiş, ilgili kategoriler altında listelenmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde elde edilen veriler önceden belirlenmiş başlıklar içinde alınarak yorumlanır (Özdemir, 2010). Bu analiz yönteminde amaç bulguların özetlenerek yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* adlı eserinde yer alan etnopedagojik değerler şu başlıklar altında analiz edilmiştir: şiirler/efsaneler, kültürel erozyon eleştirileri, Kırgız Türklerinin sosyal hayatında yer alan değerler ve hayvanlara verilen değerler.

3. BULGULAR

Bu bölümde, ilgili eserde yer alan etnopedagojik değerler ele alınıp başlıklar hâlinde sunulmuştur.

Dönemin siyasi baskısı yüzünden eserde üstü kapalı bir anlatım benimsenmiştir. Nasıl ki Doğu Türkistan'da ünlü Uygur şair Abdurehim Ötkür tarafından yazılan ve sanatçı Abdurehim Heyit tarafından seslendirilen Uçraşkanda (Karşılaşınca) adlı şiiri aşk şiiri olmasının ötesinde işgal edilmiş bir vatanın çığlıklarıysa Aytmatov'un eserlerini de tam olarak böyle değerlendirmek gerekir. Bu bakış açısı ile ele alındığında *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanın arka planının ortaya konması daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

3.1. Şiir/Efsane

Şiirler ve efsaneler ilgili ya da ait oldukları toplum ya da etnik grup hakkında önemli bilgiler içermektedir. Atasözlerinde yer aldığı gibi toplumsal hayattan deneyimlere kadar birçok konu başlığı burada da görülmektedir. İlgili eserde şiir ve efsaneye yer verilmiştir. Eserde yer alan efsane ve şiirlerin etnopedagoji biliminin ışığında değerlendirilmesi sonucunda saptanan bulgular şunlardır:

➤ *Men batası ölgen boz maya*

Tulubın kelip iskegen (Ağıt)

(Ben, yavrusu ölen boz dişi deve/Tulumunu gelip koklayan) (Aytmatov, 2021, s. 160)

➤ *Bu atın o attan üstünlüğü ne*

Güzel yürür, hızla gider, yol alır,

Bu yığidin o yığitten üstünlüğü ne

Hem akıllı hem bilgili erdemli. (Aytmatov, 2021, s. 298)

- *Yorga atta yegerin yağır yeritek*

Silinmez könlümden suretin senin.

(Yorga atın sırtındaki eyer izleri gibi/

Aşkımız da hiç silinmez ve senin hayalin gönlümden hiç çıkmaz) (Aytmatov, 2021, s. 209)

- *Dağdan, kırdan koşup gelen küheylan*

Serin bulak suyunun tadını bilir.

Yiğidi serinleten yar dudağıdır.

Her lezzeti, her sevinci onda bulur.

Ve dünyanın en mutlusu olur onu öp. (Aytmatov, 2021, s. 329)

- *Nayman Ana Efsanesi/Mankurt Efsanesi* (Aytmatov, 2021, s. 143-167)

Eserde yer alan şiirlere bakıldığında yiğitlik, aşk, doğa vb. konuların yer aldığı görülmektedir. *Men batası ölgen boz maya/Tulıbn kelip iskegen* dizeleri mankurtlaşan Colaman'ın annesi, Nayman Ana tarafından yakılan bir ağıttır. Bu ağıtta evlat sevgisi görülmektedir. Bir annenin evladını her koşul altında sevdiğini ifade etmesi önemli bir değer olarak kabul edilmelidir. Çünkü esere göre Colaman bir mankurt olmuştur ve sahibinden başka hiç kimseyi tanımaz duruma gelmiştir. Bu şartlar altında bile annenin evladına duyduğu sevgi gelecek kuşaklara anne sevgisinin nasıl olması gerektiği konusunda güçlü bir fikir vermektedir.

Bu atın o attan üstünlüğü ne/ Güzel yürür, hızla gider, yol alır/Bu yiğidin o yiğitten üstünlüğü ne/Hem akıllı hem bilgili erdemli dizelerinde ise yiğit kişiler üzerinde karşılaştırılma yapılmaktadır. Buna göre akıllı, bilgili, erdemli olmak daha iyi olmanın koşulu olarak sunulmuştur. Çocukların bu kahramanlıkları duyarak yetişmeleri onları da ileride onurlu, gerektiğinde yiğitlik göstermesi gereken bireyler olarak koşullayacaktır.

Yorga atta yegerin yağır yeritek/Silinmez könlümden suretin senin/Yorga atın sırtındaki eyer izleri gibi ve dağdan, kırdan koşup gelen küheylan/serin bulak suyunun tadını bilir /yiğidi serinleten yar dudağıdır/her lezzeti, her sevinci onda bulur/ve dünyanın en mutlusu olur onu öperken dizelerinde aşk konusu işlenmiştir. Bu dizelerde sevginin, aşkın güçlü bir bağ olduğu belirtilmiştir. Günümüz ilişkilerinde var olan yozlaşma göz önüne alındığında bu dizelerin değeri ortaya çıkmaktadır.

İlgili eserde yer alan Nayman Ana/Mankurt efsanesinde, Nayman Ana ve oğlu Colaman anlatılmaktadır. Efsaneye göre Colaman savaş sonrasında düşmanları Juan Juanlar'a esir düşmüştür. Düşmanları; Colaman'ı yaptıkları işkenceler sonucu tarihinden, toplumundan, kendisinden habersiz bir bireye (Mankurt'a) dönüştürmüşlerdir. Nayman Ana oğlunun izini sürerek ona ulaşmış olsa da oğlu onu tanımayarak sahibinin verdiği emre uymuş ve annesini öldürmüştür. Burada mankurtlaşan Colaman üzerinden tarihini, kültürünü unutan

toplumların, bireylerin sonlarının ne olduğu üstü kapalı bir biçimde anlatılmıştır. Efsane baştan sona etnopedagojik öğelerle doludur. Bunlardan en çarpıcı olanı Nayman Ana'nın oğluna söylediği şu sözlerdir: "*Adını hatırla! Kim olduğunu hatırla! Babanın adı Dönenbay! Dönenbay! Dönenbay!*" (Aytmatov, 2021, s. 167). Yazar, bu cümlelerde kişinin kendisini, ailesini, sülalesini bilmesini isteyerek bu değerlerin unutulmaması gerektiği vurgulamakta, bu değerlerin kuşaklar boyu hafızlarda taze kalmasını istemektedir. Yine Nayman Ana'nın bir mankurtu dönüştüremeyeceğini bilse de oğlunu kurtarmak istemesi ve bu uğurda ölümü göze alması *anne sevgisinin* nasıl olması gerektiği konusunda etnopedagojik iletiler taşımaktadır.

Efsanenin sonunda Nayman Ana oğlu tarafından ok ile vurulduğu için binmeye çalıştığı devenin sırtından yere düşer. Tam bu anda başındaki yazması da yere düşecekken bir kuş olup havalanır. Kuşun adının *Dönenbay kuşu* olarak kalması ise bu olayın toplum içinde unutulmamasının istendiğini göstermektedir.

3.2. Kültürel Erozyon Eleştirisi

Toplumsal hayat içerisinde geçmişten günümüze şekillenen kültürel olguların iç ve dış birçok sebepten aşındığını söylemek mümkündür. Aytmatov ilgili eserinde kültürel erozyon üzerine sıkça eleştirilerde bulunmuştur. Eserde yer alan eleştiriler şu başlıklar altında toplanmıştır:

- Sabitcan'ın cenaze evindeki davranışlarının eleştirilmesi,
- Sabitcan'ın cenazeye eşini ve çocuklarını getirmemesi,
- Yedigey'in cenaze esnasında söylenecek duaların oradaki insanlar tarafından bilinmemesini eleştirmesi,
- Ana Beyit'i koruyan Kırgız Türk'ü askerin Rusça konuşması,
- Devletin yönetici kadrolarının acımasız tutumu,
- Uzayda yer alan düzenin ideal düzen olarak yansıtılması.

Eserin kahramanlarından Sabitcan yaşadığı yerleşim biriminden öğrenim görmek üzere ayrılmıştır. Bu süreçte kendi kültürüne yabancılaşarak *mankurt* bir birey hâline dönüşmüştür. Babası Kazangap'ın ölümü üzerine cenaze töreni için memleketi olan Sarı Özek bozkırına gelmiştir. Burada Boranlı İstasyonunda babasının çalışma arkadaşı olan Yedigey ile arasında geçen diyaloglarda Aytmatov'un mankurtlaşma eleştirisi yaptığı tespit edilmiştir. Bu eleştirilerin detayları aşağıda sunulmuştur. Bunlar:

Sabitcan, defin işlemlerinin en hızlı biçimde yapılması için babasının Ana Beyit'e gömülmesini istememektedir. Zira Ana Beyit oldukları yere uzak kalmaktadır. Yedigey ise merhumun vasiyeti üzerine cenazeyi Ana Beyit'e gömmek istemektedir. Ayrıca esere göre Ana Beyit'te yatan kişiler gibi Kazangap'ın da ömrünü onurlu bir biçimde yaşamış olması, onun buraya gömülmesini gerektirmektedir. Aytmatov burada Sabitcan'ın geleneklerinden uzaklaşan, kendi kültürüne yabancılaşan bir mankurt olduğunu vurgulamaktadır. Yedigey'in tavrı üzerinden ise hayata gözlerini kapamış olan kişiye yapılacak olan son görevin yerine getirilmesinin önemine dikkat çekmektedir. Cenaze töreni esnasında söylenecek duaların oradaki insanlar tarafından bilinmemesi ve Sabitcan'ın eşini, çocuklarını cenaze törenine

getirmemesi eleştirilen yönlerdir. Çünkü Kırgız toplumunda cenaze töreni esnasında dualar okunması herkesin bilmesi gereken bir durum olduğu gibi cenazeye saygı olarak yakın eş/dostun törende hazır bulunması da bir gelenektir.

Ana Beyit'i koruyan Kırgız askerinin Rusça konuşması ve devleti yöneten kadroların acımasız tutumları döneme bir eleştiri olarak sunulmaktadır. Kırgız askerinin *lingua franca* (ortak dil) olarak Rusçayı konuşması anlaşılabilir bir durumdur ancak karşısında Yedigey'in Kırgız Türkçesiyle konuşmasını "Rusça konuş!" diyerek düzeltmeye kalkması iki durumdan kaynaklanabilir. Birincisi dönemin siyasi baskısı karşısında boyun eğmesi, ikincisi ise kendisinin de bir mankurt olarak gönüllü bir şekilde Rusça konuşmasıdır. Bu olası her iki durum da yazarın kültürel erozyon eleştirisi olarak okunmalıdır.

Eserde yer alan devlet görevlilerinin paranoyak bir tutum takınarak acımasızca davranışları da Stalin dönemi eleştirisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türklerde devlet, *devlet baba* olarak bilinir. Devletin şefkatli ve korumacı tarafı öne çıkarılır. Devlet ile ulusun bir aileye benzetilerek et ile tırnak misali ayrılmaz bir bütün olduğu vurgulanır. Bunlara dayalı olarak Aytmatov'un arka planda bu eleştirileri yapması devletin nasıl olmaması gerektiği konusunda iletiler taşımaktadır.

Son olarak eserde uzayda yaşayan ileri bir medeniyet anlatılmaktadır. Burada SSCB'nin vaat ettiği ancak hayata geçirilememiş bir düzenden bahsedilmektedir. Yazar herkesin özgür olduğu, eşit haklarla donatıldığı bir düzeni anlatarak nasıl bir dünyanın olması gerektiğini gelecek kuşaklara aktarmıştır.

3.3. Kırgız Türklerinin Sosyal Hayatında Yer Alan Değerler

Bir toplum gündelik ilişkilerinde geçmişinden aldığı birikimleri kullanır. Bu değerler bilimsel bilgi ile çatışmadığı takdirde o toplumu ayakta tutan değerler olarak görülür. Bu yüzden bu değerlerin hafızalarda diri tutulması gerekir. İlgili eserde Kırgız toplumunun sosyal hayatı üzerine birçok özellik tanıtılmıştır. Aytmatov'un bu değerleri eserinde işleyerek unutulmamasını arzu ettiği düşünülmelidir. Tespit edilen değerler şunlardır:

- Edep-erkan bilen Kazangap'a *Aksakal* adının verilmesi,
- Yılbaşında Noel ağacı süslenmesi,
- Ayaz Ata'dan bahsedilmesi,²
- Yılbaşı gecesi eğlence düzenlenmesi,
- Ayaz Ata'nın hediyeleri taşınırken çocukların kendi aralarındaki anlaşmazlığa bulunan çözümde büyük çocuğun hediyeleri önce taşıması,
- Yedigey'in Kazangap'ın karısı Bikey'e kendisinden büyük ve olgun bir kişiliğe sahip olduğu için saygı duyması,

²"Bir tür Noel Baba olarak düşünülebilir. Hatta Kazaklarda bire bir Noel Baba ile özdeşleşmiştir. Kışın soğukta ortaya çıkan ve kimsesizlere, açlara yardım eden bir evliyadır. Hristiyan Azizi olduğu yönünde görüşler de vardır. Fakat dilbilim ve kültürel olarak Türk kültüründe zaten var bulunan bir kişilik olduğu kesindir. Kimi görüşlere göre Ayas Han ile aynı kişidir. Kazaklarda kışın karşılanması ile ilgili olarak Soğumbası isimli bir eğlence bulunmaktadır. İlk karın yağması ve ilk soğuğun vurması ile kutlanan bayramdır. Bu bayramla bir ilgisi olması muhtemeldir" (Karakurt, 2011, s. 40).

- Yaz aylarında kışlık erzak hazırlanması,
- Abutalip'in ölümü üzerine Yedigey'in çocukların her türlü sorumluluğunu üstlenmeye çalışması,
- Yedigey'in çocuklara masal anlatması,
- Kazangap'ın cenazesinin tüm akraba eş-dosta haber verilmesi,
- Cenaze evinde dua edilmesi, çay dağıtılması,
- Cesedin cenaze namazının hemen öncesinde yıkanması,
- Cenazenin Müslüman geleneklerine (derin kazılması, çukurun dibine yanlamasına bir girinti açılması) gömülmesi gerektiğinin belirtilmesi,
- Ceset gömüldükten sonra Yedigey'in dualar okuması,
- Cenazenin Ana Beyit'e gömülmek istenmesi,
- Ana Beyit'in özelliklerinin tanıtılması (Ekiz Tübe-İkiz Tepe, en kutsal mezarlık sayılması, halk içinde en çok sevilen kişilerin buraya gömülmesi),
- Yaşlı bir kadının kızamık hastalığına yakalanan çocuğun iyileşmesi için deve tüyünden battaniyeye sarılıp terlemesini ve ışısız bir odada yatırılmasını tavsiye etmesi.

Aytmatov'un eserinde Türklerde bilge kişilere *aksakal* unvanının verilmesi önemli bir durumdur. Çünkü *aksakal* adı yaşça büyük, sözüne güvenilen, onurlu bir yaşam süren insanlara verilen bir isimdir. Yazar burada gelecek kuşaklara, *aksakal* ismi verilen Kazangap'ın şahsında nasıl bir insan olunması gerektiğini vurgular. Ayrıca çocuk eğitimin sınırlarının da bu değerler etrafında olmasını iletmektedir.

Yazar kahramanlarına yeni yılı kutlatarak Ayaz Ata mitine değinmiş ve böylelikle bir geleneği kayıtlara geçirmiştir. Türk boylarında yeni yıl kutlamasının var olduğunu, Batı kültüründe yer alan *Noel Baba* tipi yerine *Ayaz Ata*'nın da Türklerde yer aldığını, bu *tipin* yoksullara yardım ettiğini, yeni yıla girerken hediyeler dağıttığını belirtmiştir.

Ayaz Ata tarafından verilen hediyelerin taşınması konusunda çocukların tartışmaya başlaması üzerine Zarife'nin (anne) tartışmayı büyük çocuk lehine çözmesi ve Yedigey'in, Kazangap'ın karısının kendisinden büyük olduğundan ona saygı duyması önemli ayrıntılardır. Bu iki olayda kişinin hangi yaşta olursa olsun kendisinden yaşça büyük olanlara karşı saygı duyması ve onlara öncelik tanınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Yaz aylarında *kışlık* adı verilen besinlerin hazırlanmasının ve kış aylarına hazırlık yapılmasının etnopedagojik bir öge olduğu saptanmıştır. Böylelikle bireylerin ekonomik bir tutum takınarak çalışkan olmaları ve çocuklarını da buna göre yetiştirmeleri öğütlenmiştir.

Yedigey'in, Abutalip'in tutuklanarak Sarı Özek'ten ayrılması üzerine çocuklarla ilgilenmesi ve onlara masallar anlatarak oyunlar oynatması, babasız/yardıma muhtaç çocuklara nasıl yaklaşılması gerektiğine dair güçlü iletiler taşımaktadır. Örneğin çocuklara denizi, güzel anılarını, unuttuğu hikâyeleri, martıları, balıkları, göçmen kuşları, Aral Gölü'nde yaşayan kuşları anlatmıştır. Yedigey'in çocuklara anlattığı hikâyelerden biri karısı ile yaşadığı esere göre gerçek bir olaydır. Bu yaşanan olayda hamile olan Ukubala, rüyasında *altın mekre*

adında Aral Gölü'nde nadir görünen bir balığı yakalamıştır. Karısı bu rüyayı kocasına anlatmıştır. Bunun üzerine Yedigey bu balığı yakalamak istemiştir çünkü karısının ona ulaşamadığı takdirde bebeğinin zarar göreceğini düşünmektedir. Yedigey, hikâyenin devamında balığı yakalar ve karısına getirir. Karısı balığı eline alır ve onu tekrar suya bırakır. Yedigey böylelikle bebeğinin zarar görmesini engellediğini düşünür. Buradan çıkarılacak değerler bir babanın ailesi için nasıl davranması gerektiği, hamile kadınlara genel yaklaşım ve bebeklere verilen değer olduğunu görmekteyiz.

Kazangap'ın cenaze töreni esnasında ve defin işlemleri süresince, Yedigey'in her davranışı birer etnopedagojik ileti olarak karşımıza çıkmaktadır. Cenaze başında dua okunması, cenazenin Kırgız toplumunda önemli yeri olan Ana Beyit'e gömülmesi, mezarın nasıl kazılacağına dair kurallar etnopedagoji biliminin sınırları içerisinde yer almaktadır. Yazarın bu değerleri detaylı olarak anlatması bu kuralların geleceğe taşınmasını istediğini göstermektedir.

Son olarak yaşlı bir kadının kızamık hastalığına dair muhtemelen atalarından öğrendiği çözüm yollarını anlatması, ilgili etnik grubun yüzlerce yılda edinmiş olduğu bilgi birikiminin aktarılması ve halk hekimliğinin ortaya konması olarak değerlendirilmelidir.

3.4. Hayvanlara Verilen Değer

Türklerin hayvan sevgisi tarihten bugüne süregelen bir olgudur. Ögel (2010)'in Türklerin hayvanlara verdiği değeri aktardığı olaylar şöyledir: Çin kaynaklarının aktardığına göre Hunlar ile Wu-sun'lar arasındaki savaşta kral öldürülür ve oğlu küçük olduğu için hayatta kalmasına izin verilir. Hun hükümdarı çocuğu çöle sürer. Burada kurt çocuğu emzirir. Bunun üzerine Hun hükümdarı çocuğun kutsal bir varlık olduğuna inanır ve gelişen süreçte çocuğu himayesine alır, onu komutan yapar ve en sonunda ülkesini ona teslim eder. Türeyiş destanında ise Göktürklerin Lin adını taşıyan bir topluluk tarafından yenilmesi sonucu yalnızca on yaşında bir çocuk hayatta kalır. Bu çocuğun etrafında bir dişi bozkurt belirir ve onu hayatta tutmak için besler, büyütür. Ögel (2010) ayrıca kartal, doğan, geyik, güvercin vb. ögelerin de Türklerin mitolojilerinde yer alan hayvanlar olduğunu belirtmektedir. Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânu Lugâti't-Türk adlı eserinde de "*At, Türk'ün kanadıdır.*" atasözü bulunmaktadır. Türklerin geçmişten bugüne hayvanlara verdiği değeri bu örneklerde görmek mümkündür. Aytmatov'un eserinde yer alan hayvan sevgisi de *deve* üzerinden şekillenmektedir.

Eserde yer alan devenin ismi Karanar'dır. Çiftleşme dönemi gelen Karanar türlü huysuzluklar yapmakta etrafına korku salmaktadır. Hatta bir dönem ahırından kaçarak başka yerleşim bölgelerine gitmiş ve oradaki insanlara, hayvanlara zarar da vermiştir. Eserde yer alan şu cümle Karanar'ın asiliğini ve sahibine çektiği acıyı ortaya koymaktadır: "*Yer yer öyle zamanlar oldu ki Karanar ona kan kusturdu.*" (Aytmatov, 2021, s. 99). Böylesi zor durumlar yaşayan Yedigey her ne olursa olsun devesinden vazgeçmeyerek ona çok değer verdiğini göstermiştir.

Eserde yer alan şiirlerde at imgesinin kullanılması rastlantısal bir durum olmaktan çok Türklerin atlara vermiş olduğu değerin yansımaları olarak görülmelidir. Çünkü Türkler tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren atı evcilleştirerek önemli bir savaş aracı olarak görmüşler ve hatta bir canlı olarak insana yakın bir değer sunmuşlardır. Tüm bunlardan yola çıkarak Aytmatov'un eserinde hayvan sevgisini işlemesi bu değerin gelecek kuşaklara aktarılması istediğini göstermektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma

Yazarlar toplumun şekillenmesinde rol oynarlar. Aytmatov'un eserlerine eğitim bilimi açısından bakıldığında insanın nasıl olması gerektiği noktasında birçok düşüncenin var olduğu görülebilir (Alimbekov, 2017). Bundan dolayı yazarın *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanı etnopedagoji açısından incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda ilgili eserde Kırgız toplumunun sosyal yapısına ait belirli gelenekler, kurallar, kültürel erozyon eleştirileri, şiirler/efsaneler ortaya çıkarılmıştır.

Eserde yer alan şiirlerin ve efsanenin içeriğine bakıldığında metinlerin satır aralarında etnopedagojik öğelere rastlamak mümkündür. Şiirlerde yiğitlik, aşk gibi konular işlenmiştir. Yiğitliğin özendirilerek bu değere sahip olmanın pekiştirilmesi, sevgi kavramının içinin boşaltıldığı bu günlerde sevginin nasıl yaşanması gerektiğinin vurgulanması bireylerin hangi özelliklere sahip olunması istendiğinin göstergeleridir. Nayman Ana/Mankurt efsanesini toplumlara yapılan "kendi değerlerine dön" çağrısı olarak okumak gerekir. Öz değerlerinden kopan insanların Colaman'ın şahsında kendine yabancı, sadece efendisinin sesini duyan bireyler olacağı vurgulanmaktadır. Günümüzde de kendi kültürüne yabancılaşıp farklı kültürlerle özenen mankurlara bir uyarı olarak görülmelidir. Kültürel erozyon eleştirileri iyi okunması gereken bir durumdur. Yazar toplumun yozlaştığını Sabitcan karakteri üzerinden sunarken bu yozlaşma durumlarına dikkat çekmekte ve aydın sorumluluğu üstlenerek bir nevi uyarılarda bulunmaktadır. Bunların toplumun yapısını bozduğunu, kültürel erozyonun mankurtlaşma ve başka toplumlarca yönetilme yolunun anahtarı olduğu anlaşılmaktadır. Kırgız Türklerinin özelinde somutlaşan kültürel değerlerin kitap içinde aktarılıyor oluşu toplum içinde var olan değerlerin unutulmaması istendiği göstermektedir. Bu kural ve geleneklerin neler olduğunun eserde belirtilmesi ve bunlara dayalı insan tipinin özendirilmesi önemlidir. Hayvanlara verilen değer eserde sıkça bahsedilmektedir. Evrensel bir değer olarak da kabul edilen bu değerin aynı zamanda Türk kültüründe özel bir yeri vardır. Hayvan sevgisi Yedigey ve devesi Karanar üzerinden anlatılmaktadır. Karanar'ın tüm huysuzluklarına katlanan sahibi ona çok değer vermektedir. Deve üzerinden şekillenen hayvan sevgisi incelendiğinde etnopedagojik iletiler taşımakta olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak Aytmatov bir etnopedagog olmasa da onun yazmış olduğu *Gün Olur Asra Bedel* adlı romana etnopedagoji aracılığıyla bakıldığında birçok etnopedagojik öğeyi görmek mümkündür. Bu eserde saptanan değerler günümüz dünyasında hem mankurtlaşmanın panzehiridir hem de çocukların eğitiminde olması gereken değerlerdir. Bunun yanı sıra bu

değerlerin yitirilmemesi ve gelecek kuşaklara aktarılmak istenmesi de eserden ulaşılabilecek bir diğer sonuçtur.

2017’de Minara Aliyeva Çınar tarafından 4. *Uluslararası Her Yıl Bir Büyük Türk Bilgi Şölenleri: Cengiz Aytmatov* adlı bilgi şöleninde sunulan bildiride vatan ve millet sevgisini öğretmek, yedi atayı bilmek, büyüklere saygı göstermek, yeni taşınanlara hayırlı olsun demeye gitmek, misafirlğe gidince herkesle el sıkışarak selamlaşmak başlıkları altında bulgular ortaya konmuştur. Eserde yer alan türküler, sosyal hayat kuralları, gelenek-görenekler, toplumsal erozyon başlıkları her ne kadar birer üst başlık olarak sunulmamış olsa da Çınar’ın (2017) çalışmasındaki bulgular ile bu çalışmadaki bulgular birbirine paralellik göstermektedir.

Moushanova tarafından oluşturulan “Moral Concepts in Chechen Ethno-Pedagogy” adlı makalede ise Çeçen yazar, pedagog ve düşünür olan A. Süleymanov’un eserleri merkezinde Çeçen edebiyatındaki ahlaki kavramlar etnopedagoji aracılığıyla anlatılmıştır. Bu çalışmada *yakh* kavramı üzerinde durulmuş, ahlaki gelişimin son aşaması olan *konakhallah’a* ulaşmak için neler yapılması gerektiği geçmişte yaşanan önemli olaylar üzerinden anlatılmıştır. Çalışma içerisinde Çeçenlerin geçmişteki savaşlarından, geleneklerinden, toplumun oluşturduğu kültürel değerlerden, kültürel erozyondan, Süleymanov’un eserlerinden ve hayatından bahsedilmiştir. Bu bulgular üst başlıklar hâlinde olmayıp paragraflar hâlinde verilmiş; Süleymanov’un eserleri merkezinde genel olarak Çeçen tarihi, kültürü gibi geniş bir yelpazede bulgular tespit edilmiştir. İlgili çalışmada Süleymanov üzerinden verilmeye çalışılan değerlerin bu çalışmada da üst başlıklar hâlinde yer aldığı görülmektedir. Bunun sonucunda her iki çalışmada da kültürel kodlara değinildiği, yozlaşmanın tespitinin yapıldığı, çözüm önerisi olarak ise *öze dönüş yolunun* gösterildiğine ulaşılmıştır.

4.2. Öneriler

- Ülkemizde etnopedagoji araştırmalarının yetersiz olduğu ve yeni çalışmaların alana katkı sağlayacağı görülmektedir. Yazılı ve sözlü edebiyatımızın başlangıcından bugüne var olan eserlerin etnopedagoji bilimi çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir.
- Ülkemizde Aytmatov’un eserlerinin etnopedagoji bilimi açısından yeterince incelenmediği görülmektedir. Yazarın diğer eserlerinin de incelenerek bu eserlerde etnopedagojik değerlerin yer alıp almadığının ortaya çıkarılması gerekmektedir. Böylelikle etnopedagojik değerler Türk ulusunun hizmetine sunulmuş olacaktır.
- Günümüzde Türk ulusu kültürel bir erozyonla karşı karşıyadır. Buna karşı çözüm yolu olarak öze dönüş güçlü bir seçenektir. Bu seçeneğin kullanılmasında eğitim en merkezi konumdadır. Etnopedagojik değerlerin tespitinin yapılarak bu değerlerin eğitimin yol göstericisi olan öğretim programlarında yerini alması gerekmektedir. Böylelikle kültürel erozyonun durdurulmasına katkı sağlanacaktır.

Etik Kurul Belgesi

Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu makalenin araştırması, yazarlığı ve yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın bir çıkar çatışması yoktur.

Ethics Committee Approval

Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests

The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article

Extended Summary

Introduction

Each society, each ethnic group seeks to maintain its existence through future generations. The core of societies or ethnic groups is the family. That is why the family is the centre of the value judgements transferred to the child. The information that families use when educating their children includes modern pedagogical values, as well as traditional values. These traditional values are the values that an ethnic group uses when educating its child.

They include writers, poets, artists, etc., who are ahead of society in terms of ideas. he is also responsible for educating the community and keeping his memory alive. From this point of view, there is a cultural accumulation of knowledge that society has created from the past to the present in the works that have been created. It is necessary to determine the existing values by considering and analyzing these works through different fields of science. One of these fields of science is the science of ethnopedagogy, which is one of the sub-branches of educational sciences. Through the science of ethnopedagogy, the rules of raising children of people, ethnic groups can be revealed in relevant works.

According to Volkov, the founder of ethnopedagogy, the branch of science that studies how an ethnic group educates the newly-growing generation and studies the pedagogy of the age in which it lives is called ethnopedagogy (Quoted by Alimbekov, 2007). Ethnopedagogy consists of the words "ethnos" and "pedagogy". Ethnos is used as people and nation in ancient Greek, while pedagogy is a branch of science that studies teaching topics. Ethnopedagogy, on the other hand, is a branch of science that studies the pedagogical values that people and nations have brought to the present day. According to Çınar (2021), ethnopedagogy is one of the branches of educational science that studies the traditional ethnic values that the nation has developed and carried from its past to the present, which it uses when educating its children.

When the relevant literature is examined, it is noticed that the studies conducted are insufficient. It has become necessary to carry out this study in order to eliminate the existing deficiency. Ethnopedagogy research will examine the values that have been continuing from the past to the present by reducing the erosion of culture experienced in the process of modernization and globalization and put them into use (Çınar, 2021). According to Alimbekov (2007), one of the problems of ethnopedagogy is to make them systematic by considering the written and oral values of a nation and researching the pedagogical values of the historical heritage lying here. It is necessary to study the ethnopedagogical values in the works produced on the basis of this responsibility of ethnopedagogy and to open them to the use of the relevant ethnic group.

It is equivalent to the above responsibility to establish a connection between the past and the future by revealing the ethnopedagogical values contained in Aitmatov's novel *The Day Lasts More Than a Hundred Years* and systematically stating these values. Based on all this, the following question constitutes the problem sentence of the research: What are the ethnopedagogical values contained in Cengiz Aytmatov's novel *The Day Lasts More Than a Hundred Years*?

Method

In this research, the ethnopedagogical values contained in Cengiz Aytmatov's novel *The Day Lasts More Than a Hundred Years* will be examined, so the research is designed in accordance with one of the qualitative research patterns of the case study. The object of the research is Cengiz Aitmatov's novel *Gun Olur Asra Bedel*. In this study, document analysis method was used as the data collection method and descriptive analysis was used in the data analysis.

Findings

In this section, the ethnopedagogical findings in the related work are discussed and explained under the headings poems/legends, cultural erosion criticisms, values on the social life of Kyrgyz Turks and animal love.

Due to the political pressure of the period, a covered narrative was adopted in these titles in the work. Just as his poem *Uçraşkanda* (Encounter), written by the famous Uyghur poet Abdurehim Ötkür in East Turkestan and performed by the artist Abdurehim Heyit, is a love poem, the cries of an occupied homeland should be evaluated exactly like Aytmatov's works. From this point of view, it will be a more correct approach to reveal the background of the works.

Discussion, Conclusion and Recommendations

Every writer plays a role in shaping society. From the point of view of Aitmatov's works from the point of view of educational science, it can be seen that there are many thoughts on the point of how a person should be (Alimbekov, 2017). One of the subdisciplines of science, educational science ethnopedagoji of works about the author examined within the framework of the social structure of society in particular is the day Asra Bedel's novel Kyrgyz traditions,

rules, cultural erosion, reviews, poems quoted seen. It shows that Aitmatov has a desire to transfer all this information to future generations and to cultivate these values by teaching them.

In 2017, Minara Aliyeva was ranked 4th by Cinar. In a statement presented at the symposium called The Great Turkish Knowledge Festivals Every Year Internationally: Cengiz Aitmatov, the findings were presented under the headings of teaching love for homeland and nation, knowing seven ancestors, respecting elders, going to say good luck to those who have just moved, shaking hands with everyone when they go to the guest, greeting. The findings of Çınar's (2017) study and the findings in this study are parallel to each other.

In the article "Moral Concepts in Chechen Ethno-Pedagogy" created by Mouskhanova, the Chechen writer, pedagogue and thinker A. In the centre of Suleymanov's works, moral concepts in Chechen literature are described through ethnopedagogy. A wide range of findings, such as Chechen history and culture in general, have been identified in the center of Suleymanov's works. It is seen that the values that were tried to be given through Suleymanov in the relevant study are also included in the top titles in this study. As a result of this, it was found that cultural codes were mentioned in both studies, corruption was detected, and the path back to the essence was shown as a solution proposal.

- However, it is seen that ethnopedagogy research is insufficient in our country and new studies will contribute to the field. The works that have existed since the beginning of our written and oral literature should be examined within the framework of the science of ethnopedagogy.
- However, it seems that in our country Aitmatov's works have not been sufficiently studied from the point of view of the science of ethnopedagogy. It is necessary to examine other works of the author and find out whether ethnopedagogical values are included in these works. Thus, ethnopedagogical values will be offered to the service of the Turkish nation.
- However, today the Turkish nation is facing a cultural erosion. A return to essence is a powerful option as a solution against this. Training is most centralized in using this option. It is necessary to determine the ethnopedagogical values and replace these values in the educational programs that are the guide of education. In this way, it will contribute to stopping cultural erosion.

KAYNAKÇA

- Abdurahmanova, G. (2016). Modern gençlerin etnopedikojik temellerde eğitimi. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (S2), 1-6.
- Afanasyev, V. F. (1979). Etnopedagogika nerusskih narodov Sibiri i Dal'nego Vostoka. Yakutsk.
- Ahiyarov, K. Ş. (1991). Etnopedagogika v sovremennoy škole. Uçitel' Başkiri.
- Alimbekov, A. (2007). Etnopedagoji ve Kırgız etnopedagojisinin temel kavramları. Türk Yurdu, 27(242), 31-36.

- Alimbekov, A. (2017). Cengiz Aytmatov'un eserlerinde eğitim. 4. Uluslararası Her Yıl Bir Büyük Türk Bilgi Şölenleri Cengiz Aytmatov, 27-28 Kasım 2017/Bursa. Türk Ocakları Bursa Şubesi Yayınları, 15-19.
- Aliyev, İ. İ. (1995). Etnopedagoji mayeriyalların terbiyevi ehemmiyeti. Elm.
- Aliyeva Çınar, M. (2017). Cengiz Aytmatov'un Beyaz Gemi adlı eserindeki etnopedagojik unsurlar. 4. Uluslararası Her Yıl Bir Büyük Türk Bilgi Şölenleri Cengiz Aytmatov, 27-28 Kasım 2017/Bursa. Türk Ocakları Bursa Şubesi Yayınları, 281-290.
- Arsaliyev, Ş. M-H. (2013). Metodologiya sovremennoy etnopedagogiki, İzdatel'stvo "Gelios ARV".
- Aytmatov, C. (2021). Gün olur asra bedel. Ötüken Neşriyat.
- Asamidinova, A. (2019). Etnopedagojik kaynak olarak Kaşgarlı Mahmud'un «Divânü Lugât't-Türk» sözlüğü [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan.
- Asanova, A. (2021). Kırgız halk masallarındaki ahlak eğitimi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan.
- Baydıldaeva, G. (2011). Kırgız folklorundaki kalıplaşmış öğeleri etnopedagojik yönden betimlemek [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan.
- Berejnova, L. N., Nabok, İ. L. & Şeglov, V. İ. (2013). Etnopedagogika, ucebrik-bakalavriyat, 3-ye izdaniye, İzdatel'skiy tsentr "Akademiya".
- Creswell, J. W. (2020). Eğitim araştırmaları: nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi. Edam.
- Çınar, İ. (2018). Mankurtlaştırma ve etnopedagoji kavramlarına Aytmatov gibi bakmak. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 6(13), 80-99.
- Çınar, İ. (2021). Etnopedagoji: Atabek yurdu. Pegem Akademi Yayınları.
- Durmuş, M. (2021). Etnopedagojik açıdan beceri eğitimi: Şavşat örneği. Turan-Sam, 13(51), 207-217.
- Fidan, N. (1996). Okulda öğrenme ve öğretme. Pegem Akademi.
- Gall, M. D., Borg, W. R. & Call, J. P. (1996). Educational research: an introduction. Longman Publishing.
- Hamzaj, Y. A. (2017). Öğretmen eğitimi programlarındaki etnopedagojik öğelerin incelenmesi: Kırgızistan örneği [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Huhlayeva, O. V. & Krivtsova, A. S. (2022). Etnopedagogika, professional'noye obrazovaniye, İzdate'lstvo "Yurayt".
- İmankulova, A. (2011). Cengiz Aytmatov'un eserlerindeki mit ve efsane ile ilgili etnopedagojik düşünceler [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan.
- Karakurt, D. (2011). Türk söylence sözlüğü. E- kitap.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1(1), 68-86.
- Kukuşin, V. S. (2002). Etnopedagogika: ucebnoye posobiye, İzdatel'stvo "MPSİ".
- Latışina, D. İ., Hayrullin, R. Z. (2014). Etnopedagogika: bakalavr, akademiçeskiy kurs, 2-ye izdaniye, İzdate'lstvo "Yurayt".
- Mamitova, Z. (2011). Kırgız kültüründe ailenin çocuk eğitime etkisi: Manas Destanı örneği [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan.
- Memmedli, G. G. (2020). Gürcistan'da Azerbaycan Türklerinin etnopedagojisi. Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, (48), 410-422.
- Moushanova, I. V. (2021). Moral Concepts in Chechen Ethno-pedagogy. Uluslararası Etnopedagoji Dergisi (1)1, 1-7.

- Mukayeva, O. C. (1999). Etnopedagogika kalmykov: istoriya i sovremennost'. V 2-h çastyah. Çast' pervaya, İzdatel'stvo Elista: APP "Cangar".
- Nezdemkovskaya, G. V. (2011). Etnopedagogika; učeбноye posobiye dlya vuzov, İzdatel'stvo "Al'ma Mater Akademicheskiy proekt".
- Nurdin Kızı, G. (2009). Yenisey yazıtlarındaki hâller [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan.
- Ögel, B. (2010). Türk mitolojisi 1. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal Bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (1), 323-343.
- Pirliyev, K. (1977). Oçerki Etnopedagogiki turkmenskogo naroda. Aşhabad.
- Syavavko, E. İ. (1974). Ukrainskaya etnopedagogika v ego istoričeskom razvitii. Kiev.
- Şahin, F. (2019). Hacı Bektaş Veli felsefesine eğitsel bir bakış [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Şimşek, S. (2007). Eğitim ile ilgili temel kavramlar. Saylan, N. (Ed.), Eğitim bilimine giriş içinde (ss. 1-18). Anı Yayıncılık.
- Tosun, İ. (2015). Etnopedagoji açısından Monguş Kenin-Lopsan'ın Tıva Çançıl adlı eseri. Turkish Studies (Elektronik), 10(8), 2017-2038.
- Volkov, G.N. (2004). Ulusal kurtuluşun pedagojisi olarak etnopedagoji. Sibirya Pedagoji Dergisi,(1), 194-198.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. (2009). Case study research: design and methods. Sage Publication.

**BİR BİLİM DALI OLARAK ETNOPEDAGOJİYİ TANIMAK:
“ETNOPEDAGOJİ: ATABEK YURDU”
IDENTIFYING ETHNOPEDAGOGY AS A SCIENTIFIC DISCIPLINE:
“ETHNOPEDAGOGY: ATABEK COUNTRY”**

Roşangül Gulamova¹

Yayın Değerlendirme / Book Reviews

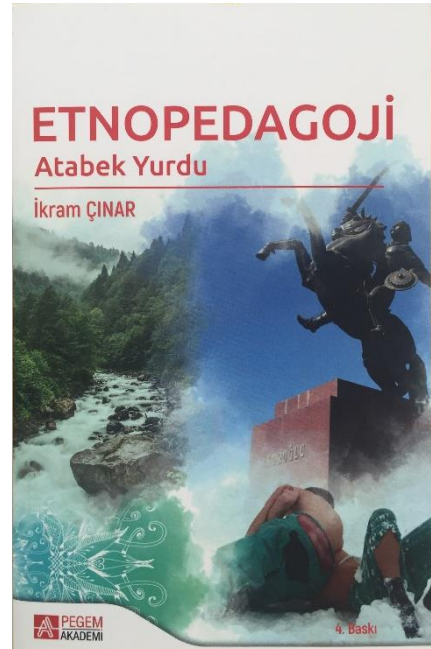
İkram Çınar, *Etnopedagoji: Atabek Yurdu* (4. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık, 2022, 208 s.

1. GİRİŞ

İnsan, bir toplum içinde dünyaya gelir ve topluma faydalı birer birey yetiştirmek için eğitilir. İnsanı eğitmek zor olduğu kadar, zahmetli de bir süreçtir.

Eğitim, çocuk yetiştirme faaliyetidir. Yahya Akyüz'ün belirttiği gibi (2012: 2) “eğitim; kişinin zihnî, bedenî, duygusal, toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının en uygun şekilde ya da istenilen bir doğrultuda geliştirilmesi, ona bir takım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür.” Atalarımızdan gelen “Ağaç yaş iken eğilir.” sözünün de eğitimin küçük yaşlardan itibaren yapılması gerektiğinin de bir göstergesidir.

Toplumsal bir olgu olan eğitimin içeriği toplumdan topluma farklılık ve çeşitlilik gösterir. Çünkü toplumsal yaşamın ürünü olan kültür, topluma veya toplumlara has bir özellik taşır. Bundan dolayıdır ki her toplumun eğitimin temelinde kültürel farklılıklar yer alır.

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans öğrencisi, g.roshangul@mail.ru

Eğitimin işlevlerine göre türleri vardır. Bu eğitim türleri formal ve informal olmak üzere ikiye ayrılır. Formal eğitim de kendi içinde örgün ve yaygın eğitim olmak üzere çeşitlilik gösterir. Planlı, amaçlı, öğreticisi, yer, yöntem, süre, içerik ve uygulaması olan veya olmayan gibi özellikleri taşıyan bu eğitim türlerinin daha çok çocuğa toplum içerisinde verilen bir eğitimidir. Öte yandan her çocuk okul çağına gelinceye kadar aile içinde eğitimini alır ve aile içinde verilen bu eğitim, çocuğun karakterinin, yeteneklerinin, davranışlarının şekillenmesinde, öğrenme kapasitesinin geliştirilmesinde önemli rol oynar.

Ağdemir'in belirttiği gibi (1991) "Aile, toplumun çekirdeği ve temelidir. Her toplum kendini oluşturan ailelere dayanır. Sağlam ve güçlü bir toplum ancak güçlü ve düzenli ailelerden oluşur." Eğitim seviyesi yüksek olan aileler çocuklarını eğitirken bilimsel temellere dayandırdıkları bilgilerle eğitmeye gayret eder. Bazı aileler ise büyüklerinin, kendilerini yetiştiren ebeveynlerinin eğitim anlayışıyla çocuklarını eğitmeye devam eder. Bu eğitim de daha çok çokkültürlü, farklı etnik grupların ve toplumların yaşadıkları bölgelerde farklılık gösterir. Çokkültürlü bölgelerde yaşayan ve farklı etnik gruplara mensup olan ailelerin, çocuğu yetiştirmedeki amacın "iyi insan yetiştirmek" olmasına rağmen aile içinde uygulanan eğitim yöntemleri, eğitim araçları vs. farklılık gösterir. Bu eğitim de atalardan gelen binlerce yılın tecrübesiyle şekillenen bir anlayışla uygulanır. Bu uygulama biçimlerini inceleyen bir bilim dalı da etnopedagojidir.

İkram Çınar'a göre (2022: V) Türkiye'de "belli bir toplumun kesit olarak alınıp, o toplumun kendi sistematik özgünlüğü içinde, geleneksel çocuk eğitimini etnopedagojik bir yaklaşımla irdeleyen araştırmalar bulunmamaktadır. Etnopedagojinin kurucusu olan Çuvaş asıllı G. Volkov'a göre "etnopedagoji; etnik grupların yeni yetişmekte olan nesilleri eğitime ve yetiştirmede kullandığı ampirik bilgiyi; aile, boy, kavim, halk ve toplumda süregelen değerlerini, etik ve estetik zihniyetini inceleyen bir bilim dalıdır" (Berejnova, Nabok, Şçeglov, 2013, aktaran Aliyeva Çınar, 2017: 282).

Anlaşıyor ki Türkiye'de etnopedagoji kavramı henüz daha yenidir. Türkiye'de bu alanda kaleme alınan ilk eser de Çınar'ın Pegem Akademi Yayınları'ndan yayınlattığı *Etnopedagoji: Atabek Yurdu* adlı eseridir.

2. Yazar Hakkında

İkram Çınar Posof'ta doğdu. Posof Lisesini bitirdikten sonra Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Programını bitirerek sınıf öğretmeni oldu. Kahramanmaraş (Afşin) ve Malatya'da görev yaptı. Öğretmenlik yaparken 1994 yılında İnönü Üniversitesinde Eğitim Yönetimi ve Denetimi programını bitirdi ve ilköğretim müfettişi olarak atandı. 1996'da İnönü Üniversitesinde, Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında bilim uzmanı oldu. Aynı alanda Hacettepe Üniversitesinde "bilgi yönetimi" konusunda 2002 yılında doktorasını tamamladı.

İnönü Üniversitesi ve Bursa Uludağ Üniversitelerinde görev yaptı. Hâlihazırda Kafkas Üniversitesi Dede Korkut Eğitim Fakültesinde öğretim üyesidir. "İlkokuma ve Yazma Öğretimi", "Neden ve Nasıl Mankurtlaştırılıyor", "Öğrenci Kulüpleri ve Demokrasi

Kültürü”, “Atabek Yurdu: Jeokültürel Yaklaşım” ve son olarak “Etnopedagoji: Atabek Yurdu” adlı kitapları yayınlandı.

Eğitim politikalarıyla ilgilenen araştırmacı, son dönemlerde “mankurtlaşma” ve “etnopedagoji” kavramları üzerine araştırmalarını sürdürüyor.

3. Etnopedagoji: Atabek Yurdu Eserinin Değerlendirilmesi

Eserin ilk baskısı 2019’da, ikinci baskısı 2020’de 3. baskısı 2021’de ve değerlendirmeye alınan 4. baskısı da 2022 yılında alan yazında yerini buldu. Okuyucunun yoğun ilgisi eserin kısa bir sürede yaptığı baskıdan da anlaşılmaktadır.

İkram Çınar *Etnopedagoji. Atabek Yurdu* adlı eserinde eğitim konusunu toplum değerleri üzerinden çok yönlü olarak irdelemiştir. On bir bölümden oluşan bu eser, oldukça geniş araştırma alanı ve kullanılan araştırma yöntemlerinin çeşitliliğiyle dikkat çekmektedir.

Eserin birinci bölümünde, çalışmanın amacı ve kapsamı, Atabek Yurdu’nun konumu ve jeokültürel durumu anlatılmaktadır. Bu bölümde etnopedagoji üzerine verilen tanımlar ve konuyla ilgili bazı alan yazı karışıklıklarının açıklanması okuyucuya konuyu farklı bakış açılarından yaklaşımlarına fırsat vermektedir.

Eserin ikinci bölümünde, bir kavram olarak etnopedagoji ve eğitim politikasına, etnopedagoji ve toplum etkileşimine ve ayrıca etnodidaktik yöntemlerine değinilmektedir.

Atabek Yurdu’nun Ahıska bölgesinin tarihsel ve kültürel özelliklerinin, yazarın Ahıskalılarla geçirdiği zaman kaleme aldığı gözlem notlarının yer aldığı bölüm eserin üçüncü bölümünü oluşturmaktadır. Yazar, tarihçi Kırzioğlu’nun aktardığı bilgilere dayanarak Atabek Yurdu’nun sınırlarını şöyle aktarmaktadır: “Bayburt’tan başka, İspir, Tortum, Livana (Yusufeli ile Artvin), Oltu ve Ardauç ile Şavşat gibi bütün Yukarı ve Orta Çoruk boyları ile Kür boyunun Göle, Ardahan, Ahıska ve Ahılkelek ile Azgur kesimleri içine alan bir bölgedir.” Yine yazar, Kırzioğlu’nun aktardığı bir başka bilgiye göre Atabek Yurdu’nun “Ahıska, Ahılkelek, Altunkala (Adıgön), Çıldır, Ardahan, Göle, Posof, Şavşat, Artvin, Ardauç, Oltu, Bardız, Narman, Tortum, Yusufeli ve İspir’i içine alan; Gürcülerin Sa-Atabago diye adlandırdıkları bir yer” olduğunu dile getirmektedir.

Eserin dördüncü bölümünden onuncu bölümüne kadar etnopedagojinin çeşitli öğeleri Atabek Yurdu’ndan örneklerle tanıtılmaktadır. Bu bölümlerde edebiyat ürünleri, gelenek ve görenekler, görgü kurallarının insanoğlunun başından beri eğitimde büyük önem taşıdığı ve sağlam altyapıya dayandığı konuları tasvir edilmektedir.

Son bölümde ise Atabeklilerin ideal insanını tarif eden özlü bir sözü başlık yapmış: “İnsan şerefi için yaşar.” Bu başlık aynı zamanda eğitimin nihai amacını da ortaya koymaktadır. Eğitim şerefli insanı elde etmek için yapılan bir etkinlik olarak anlatılmaktadır. Böylece şerefli insan yetiştirmenin en önemli unsurunun eğitim olduğu kanıtlanmakta ve değinilen tüm konularla ilgili esere sonuç niteliğinde özetleyici bilgiler sunulmaktadır.

Yazar, oldukça geniş bir alan yazından faydalanarak etnopedagoji alanının Türkiye’de tanıtılmasında öncülük etmiştir. Etnopedagojinin kurucusu G. Volkov’dan başlayarak L. N. Gumilev, A. Alimbekov, G. V. Palatkina, İ. N. Berejnova, İ. L. Nabok, V. İ. İçeglov, A. Coulon, M. Kömleksiz, M. Aliyeva Çınar, A. İnayet gibi Türk kültürü ve değerlerini ele alan birçok kıymetli yazarların eserlerine atıf yapmaktadır.

Bir eğitim bilimci olan Çınar, etnopedagojinin bir alt bilim dalı olduğu eğitim bilimlerinin temelini oluşturan eğitim kavramını eseri boyunca kaleme almakta ve bu kavram bağlamında etnopedagojinin durumunu irdelemektedir.

Eserin hemen hemen her bölümünde eğitimin tanımlarını veren Çınar (2022), eğitimi tanımlarken şu açıklamalara yer vermektedir: *“Eğitim başından beri vardı. İnsanlar okul olmadan, okuryazarlığın ne olduğunu bilmeden de çocuk yetiştirmiştir. Karakter ve değerler eğitimi, beceri eğitimi, din eğitimi, estetik ve uygarlık eğitimi yapmışlardır. İnsanlar zamanla kendi ideal insan tipini oluşturmuş ve o tipi elde etmeye çalışmıştır. Ortaya koydukları kültürel ürünlere bakılırsa bir kısmının iyi bir eğitim programına sahip olduğu söylenmelidir.”* (s. 2); *“Eğitim, ilk insanla birlikte başlayan çocuk yetiştirme faaliyetidir.”* (s. 15); *“Eğitim, toplumsallaşma işidir.”* (s. 19); *“Eğitim, insan yavrusunun insanlaşmasını sağlamaktır.”* (s. 97) vs. Eğitim amaçlarını betimlerken de şu ifadeyi kullanmaktadır: *“Eğitimin öncelikli amaçlarından biri, insanlarda değer kavramını oluşturmaktır.”* (s. 101); *“Eğitim açısından insanlık tarihine genel olarak bakıldığında, eğitimin üst amacının karakterli insan yetiştirmek olduğu görülür.”* (s. 191); *“Eğitimin en üst amacı karakterli insan yetiştirmektir.”* (s. 193) vs.

Yazar etnopedagojinin tanımını da şu şekilde vermektedir: *Bir toplumun kendi geleneğinden getirdiği deneyimle, ülküselleştirdiği insanı elde etmek için uyguladığı çocuk yetiştirme biçimi ve bunun bilgisi* (Çınar, 2022: 1). Bu tanımdan yola çıkarak Atabek Yurdunun etnopedagoji kaynaklarından örnekler sunulmakta ve detaylı olarak açıklanmaktadır. Özellikle folklor konusunun oldukça geniş bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Atabeklilere ait masal, ninni, türkü, destan, atasözü vb. ortaya çıkma nedenleri ve çocuk yetiştirmedeki rolleri tasvir edilmiştir. Yazar, etnopedagoji temellerini okulöncesi çağından itibaren görülebileceğini öne sürmektedir. Aile terbiyesi, aile ortamında konuşulan dil ve görülen kültürel değerler, her bireyin yetişmesindeki temel çerçeve olarak başarılı bir şekilde betimlenmekte (Çınar, 2022: 20-21) ve kitap boyunca çeşitli etnopedagoji araçlarıyla açıklanmaktadır.

Oldukça başarılı ve Türkiye’de alanında ilk kaleme alınan bu eser, Türk dünyasında önemli bir halkayı oluşturan Ahıska Türklerinin etnik pedagojisini kapsamaktadır. Eserin araştırma konusu olarak Ahıska merkezli Kuzeydoğu Anadolu bölgesinin Atabek Yurdunun seçilmesi ve dil, tarih, kültür açısından incelenmesi de etnopedagoji alanında ileriki çalışmalara örnek oluşturulması açısından önemlidir. Yazarın bizzat bu bölgede yaşaması, yerel halkla iletişim halinde kalarak milletin kültür ve eğitim özelliklerini anlatması, yurtdışında ikamet eden Ahıskalıların hayatından gözlemlerini paylaşması, çalışmada sunulan verilerin güncelliği ve doğruluğuna olan hassasiyetin bir göstergesidir. Yazar

kitabında birçok nitel araştırma yöntemini birden kullanmış. Bunlardan ilginç olanı ise içe bakış yöntemidir. Araştırdığı alanın bir üyesi olan yazar, içe bakış yöntemini de kullanarak kendi yaşayış ve gözlemlerini örnek olaylar biçiminde sunmaktadır. Bunlar hem veri olarak ilginç hem de kitaba bir sürükleyicilik katmaktadır.

Atabek Yurdunun insanları tarih boyunca birçok trajik olay yaşamış ve hayat mücadelesi vermiştir. Tüm yaşananlara rağmen bu bölgedeki kültürel unsurların yaşatılması, nesilden nesile aktarılması etnopedagoji açısından büyük önem taşımaktadır. İnsan kültürü, tutumları ve değerleri yüzyıllarca kurulur ve temelinde çok derin bir felsefesini barındırır. Bu felsefenin çocuğun dünyadaki ilk günlerinden itibaren aile büyükleri tarafından doğru bir şekilde aşılması, gelecek nesillerin hem entelektüel hem de manevi gelişimi için esastır. Bu kitapta sunulan Atabek Yurdunun kültürel öğeleri, büyük titizlikle farklı alanlarda derlenmiştir. Bu tür eserlerin okunması ve incelenmesi sadece o bölge sakinleri için değil, birçok halkın hayatı ve gelişimi için örnek niteliğindedir.

Etnopedagoji araştırmaları, özellikle de Türk halkları arasında yaygınlaşmasını ve her halkın olabildiğince çok birincil kaynaktan bilgi toplamasını gerektirir. Yazarın da birçok kez belirttiği gibi, eğitim insanoğlu tarihinin başından beri vardır. Kendi yaşamı boyunca her halk hayata dair kendi felsefi görüşünü diline, yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerine, gelenek ve göreneklerine aktarmıştır. Bugünkü insanın gelişmesinde bu bilgilerin rolü yadsınamaz. Bu sebeple kendi halkını, doğduğu bölgeyi çok yönlü araştırmak her ferдин hem kendi geleceği için yatırımı hem de ata babalarına olan bir minnet borcudur.

Eğitim, insanı insan yapan, bilginin sadece depolanması değil, uygun yer ve zamanda kullanılması için gerekli nitelikleri kazandıran unsurdur. Bir eğitim bilimci olarak yazar, eğitim sürecini her yönden araştırmaya gayret göstermiş ve kaliteli eğitimin aile değerleri, halk kültürü ve insanın hayatı doğup büyüdüğü yeri tanımasından başladığını dile getirmiştir.

Diğer bölümler gibi yine oldukça geniş olan sonuç bölümünde yazar, *insanın şerefi için yaşadığının* altını çizer (s. 191). Şerefli ve erdemli olma düşüncesi, bu eserde yazarın eğitim konusunu ne kadar geniş kapsamlı ele alındığını bir kez daha göstermektedir. Bu eğitimin asıl amacının karakterli insan yetiştirmesi kadar, karakterli insanın da her şeyden önce şerefli insan olması gerektiği vurgulanmıştır. Eser boyunca çeşitli yönleriyle ele alınan Atabek Yurdu'nun insanının da *şerefli mahlukat* olarak tanımlandığı görülmüştür (s. 191). Böylece, Atabek Yurdu'nun etnopedagojisi sadece zamanla kendi unsurlarını saklamakta başarılı kalmamış, aynı zamanda insanı insan yapan nitelikleri eğitim açısından da doğru tanımlayabilmiştir. Yazar, her bireyin karakterli olması gerektiğini ve karakterliğin de erdem ve ahlâka dayandığını belirtmektedir. Temelinde erdem, ahlâk ve şerefe önem veren her eğitimin, vatanını, milletini tanıyan ve seven, evrensel değerlere açık kişiler yetiştireceği bir gerçektir. Bu bağlamda, etnopedagojiyi araştırmak ve her halk üzerinden tanımlamak, günümüz eğitimi için önemlidir.

4. SONUÇ

Sonuç olarak, Dr. İkrâm Çınar, *Etnopedagoji: Atabek Yurdu* adlı eserinde, etnopedagoji kavramının inceliklerini irdelemiş ve alanda önemli bilim adamlarının araştırmalarına dayanarak okuyucuya etnopedagojinin önemi ve rolünü aktarmıştır. Atabeklilerin etnopedagoji araçlarını örneklendirmek amacıyla yerel halkla yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin yorumlanması eserin uygulamalı bir örneğini de göstermektedir. Bu eserin Türkiye genelinde etnopedagoji araştırmalarının sağlam temelini oluşturduğu söylenebilir. Hâlihazırda eğitim yolunda emek veren veya gelecekte eğitimci olacak her bir araştırmacının bu eseri okuması hem mesleki hem de kişisel gelişim açısından önerilmektedir. Etnopedagoji, oldukça yeni bir alan olmasına rağmen eğitim alanında önemli kişilerin etnopedagojiye ilgi duyması ve bu kadar derin araştırması, her ülkenin insan yetiştirme sanatında ustalaşmasına ışık tutacaktır.

KAYNAKÇA:

- Ağdemir, S. (1991). Aile ve eğitim, Aile ve Toplum Dergisi, Yıl 1: Cilt: 1, Sayı 1 Mart. <https://www.aile.gov.tr/yayinlar/raporlar/aile-ve-toplum/>
- Akyüz, Y. (2012). Türk eğitim tarihi. M.Ö. 1000-M.S. 2012 (Gözden geçirilmiş 22. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aliyeva Çınar, M. (2017). Uluslararası her yıl bir büyük türk bilgi şölenleri 4/ Cengiz Aytmatoğlu içinde (S. Kırılı ve A. Sınar Uğurlu (Ed.), Cengiz Aytmatoğlu'nun "Beyaz Gemi" adlı eserindeki etnopedagojik unsurlar (ss. 281-290). Türk Ocakları Bursa Şubesi Yayınları.
- Çınar, İ. (2022). Etnopedagoji. Atabek Yurdu (3. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.